

ICMP - Međunarodna komisija za nestala lica

IZVEŠTAJ VEŠTAKA O EKSHUMACIJAMA

BATAJNICA

PETROVO SELO

KANJON DERVENTE, JEZERO PERUĆAC

Distribucija:

Ograničena

Sarajevo, 24. novembar 2005.

ICMP. FSD. 31.05.1. doc /u dnu svake strane/

Sadržaj

Prvi deo: BATAJNICA

A. Zahtev za izveštajem	4
1. Batajnica 1 (BA01) Učesnici	
2. Batajnica 2 (BA02) Učesnici	
3. Batajnica 3/4/5/6 (BA03/04/05/06) Učesnici	
4. Batajnica 7 (BA07) Učesnici	
B. Arheološki prikaz	8
C. Geografija Batajnice: Lokalitet, teren i geologija	10
1. Istorijat lokacije i podaci koji potiču iz vremena pre obilaska lokacije	
2. Snimanje lokacije i arheološka metodologija	
3. Obrada posmrtnih ostataka	
D. Otkopavanje Batajnice 1 (BA01)	16
E. Otkopavanje Batajnice 2 (BA02)	16
F. Otkopavanje Batajnice 3 (BA03)	19
G. Otkopavanje Batajnice 5 (BA05)	20
H. Otkopavanje Batajnice 7 (BA07)	22
I. Aspekti nakon izvršenog iskopavanja	23
1. Faza 1: BA01	
2. Faza 2: BA02	
3. Faza 3: BA03	
4. Faza 4: BA04	
5. Faza 5: BA05	
6. Faza 6: BA06	
7. Faza 7: BA08	
8. Faza 8: BA05:Završetak zatrpavanja BA05	
9. Faza 9: BA07	
10. Faza 10: Zatvaranje i prikrivanje grobnice	
J. Opšte vreme istovaranja	26

Drugi deo: PETROVO SELO

A. Sažetak	28
-------------------	----

B. Strategija ekshumacije	29
1. Obrada posmrtnih ostataka izvan lokacije grobnice	
2. Proces nastanka	
3. Posmrtni ostaci	
4. Fizički dokazni materijal	
5. Čuvanje	
C. Zaključak	32

Treći deo: KANJON DERVENTE, JEZERO PERUĆAC

A. Sažetak	34
1. Geografija: Lokalitet, teren i geologija	
2. Istorijat lokacije: Lokalne priče i informacije iz vremena pre izlaska na teren	
B. Strategija ekshumacije	35
1. Snimanje lokacije i metodologija ekshumacije	
2. Procedura autopsije	
3. Posmrtni ostaci	
4. Analiza metalnih delova	
5. Oštećenja od vatre / spaljivanja	
6. Publicitet	
C . Zaključci	38

Prilog 1a	Osnovni podaci o KMNL	39
Prilog 1b	Aktivnosti vezane za sudsku patologiju	42
Prilog 2a	ICMP - Tabela praćenja DNK za Kosovo, Novembar 2005	44
Prilog 2b	Ostali osnovi i izvori koji su poslužili za sastavljanje ovog izveštaja	45
Prilog 3	Autorova biografija	48
Prilog 4	Sporazum o donaciji između Koordinacijskog centra za Kosovo i Metohiju (KC), Savezne vlade Republike Srbije (sic) i Međunarodne komisije za nestala lica (MKNL)	55
Prilog 5	“Grobnice sa ulaznom rampom”	62
Prilog 6a	Izveštaj o pronalasku tela	-64
Prilog 6b	Spisak predmeta	65
Prilog 7	Beleška o značenju “primarne” i “sekundarne” masovne grobnice	_ 66

PRVI DEO: BATAJNICA**A ZAHTEV ZA IZVEŠTAJEM**

Međunarodni Krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY) je zatražio od Međunarodne komisije za nestala lica (ICMP)¹ izveštaj veštaka² o izvršenim iskopavanjima, pregledima i vraćanju posmrtnih ostataka, a u vezi sa sukobima na Kosovu^{3,4} od 1999. godine, i to za sledeće:

<u>Mesto</u>	<u>Datum iskopavanja</u>
BA01	od 02. juna do 26. juna 2001.
BA02	od 10. jula do 21. septembra 2001.
BA03	od 20. juna do 26. jula 2002.
BA04	od 30. jula do 02. avgusta i od 05. do 06. septembra 2002.
BA05	od 02. avgusta do 26. novembra 2002.
BA06	od 19. avgusta do 02. septembra 2002.
BA07	od 04. novembra do 16. decembra 2002.
BA08	od 21. novembra do 26. novembra 2002.

Kompletna tela otkrivena tokom iskopavanja (iz arheološkog izveštaja)

BA01	36
BA02	269
BA03	39
BA04	0

1 U vezi sa početkom, mandatom i aktivnostima Komisije, videti Prilog 1a; u vezi sa aktivnostima vezanim za sudsku medicinu, videti Prilog 1b.

2 U vezi sa kvalifikacijama stručnjaka koji podnosi izveštaj, videti Prilog 2a; u vezi sa ostalim osnovama i izvorima koji su poslužili pri sastavljanju ovog izveštaja, videti Prilog 2b.

3 Vezano za Kosovo, Međunarodna komisija za nestala lica /MKNL/ je potpisala sporazume sa UNMIK-om /Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu/ kojima je MKNL-u omogućeno izvođenje analize DNK. Za pregled rada MKNL na analizi DNK, videti Prilog 4

4 Vezano za Srbiju i Crnu Goru, MKNL je potpisala sporazume sa Kosovskim Koordinacionim centrom, videti Prilog 4.

BA05	287	
BA06	0	
BA07	74	
BA08	0	Ukupno: 705

Predmeti od forenzičkog značaja otkriveni tokom iskopavanja (na osnovu podataka istraživanja)

BA01	nepoznat broj	
BA02	nepoznat broj	
BA03	112	
BA04	5	
BA05	187	
BA06	23	
BA07	46	
BA08	7	Ukupno: 380

1. Batajnica 1 (BA01) – učesnici:**Sud**

Sudija Nenad CAVLINA Beogradski Okružni Sud

Članovi Arheološkog tima (na osnovu Starovića 2001 /kao u originalu/)

Andrej STAROVIĆ Arheolog (Naučni Centar Petnica), Šef arheološkog iskopavanja

Aleksander KAPURAN Arheolog (Beograd), Iskopavanje i dokumentacija sa terena (3 dana)

Radivoje ARSIĆ Apsolvent arheologije (Paraćin), Iskopavanje, crtanje na terenu (zamenio gorenavedenog)

Vojislav FILIPOVIĆ Student završne godine arheologije (Beograd), Iskopavanje

Igor VADUVESKOVIĆ Student arheologije (Zaječar), Iskopavanje

Posmatrač Međunarodne komisije za nestala lica (ICMP)

dr Brenda KENNEDY Viši forenzički antropolog (ICMP)

2. Batajnica 2 (BA02) – učesnici:**Sud**

Sudija Milan DILPARIĆ Beogradski Okružni sud

Tim beogradskog Instituta za sudsku medicinu

Profesor dr Dušan DUNJIĆ Specijalista sudske medicine (Vođa stručnog tima)

Profesor dr Miroljub OBRADOVIĆ Specijalista sudske medicine

Profesor dr Marija DURIC Antropolog

Asistent dr Danijela ĐONIĆ Antropolog

Docent dr Ivanka BARALIĆ Specijalista sudske medicine

Asistent dr Slobodan NIKOLIĆ Specijalista sudske medicine

Asistent dr Đorđe ALEMPIJEVIĆ Specijalista sudske medicine

Asistent dr Dragan JEČMENICA Specijalista sudske medicine

Asistent dr Snežana PAVLEKIĆ
Profesor dr Zoran RAKOČEVIĆ

Specijalista sudske medicine
Maksilo-facijalni hirurg i Specijalista za
radiografiju

Tehnički sastav tima

Pomoćnici za obdukciju:

Ljubisav BORDEJAŠEVIĆ
Redžep MAMUTOVSKI

Fotografija i video-snimci:

Petar ILINČIĆ

Tehnička bezbednost:

Duško NENEDOVIĆ

Kucanje i tehničke usluge:

Gordana VELIMIROVIĆ
Milijana KRSTIĆ

Posmatrač Međunarodne komisije za nestala lica (ICMP):

dr Mark SKINNER DABFA /Nosilac diplome Američkog odbora za
forenzičku antropologiju/ Viši forenzički antropolog

3. Batajnica 3/4/5/6 (BA03/04/05/06) – učesnici :

Sud :

Sudija Milan DILPARIĆ Beogradski Okružni sud

Arheološki tim MKNL-a

dr Mark SKINNER, DABFA Viši forenzički antropolog (samo na
BA03)

Jon STERENBERG, magistar prirodnih nauka /MSc. AIFA/
Viši forenzički arheolog/ Rukovodilac/
Šef mehanizacije

Hugh TULLER MA. /magistar društvenih nauka/ Forenzički arheolog/
Rukovodilac

MKNL (Lokalna arheološka ekspertiza)

Andrej STAROVIĆ, magistar prirodnih nauka /MSc/

Arheolog / Supervizor

Igor VADUVESKOVIĆ

Arheolog / Nadzornik / Unos podataka

Vojislav FILIPOVIĆ

Arheolog / Nadzornik / Unos podataka

Slobodan MITROVIĆ

Arheolog / Nadzornik / Unos podataka /
Obrada istraživanja**Službenici MKNL za odnose sa Vladom**

Vladimir GAČEŠA

Kontrolor projekta

Ana KRON

Politički službenik

Tim beogradskog Instituta za sudsku medicinu

Profesor dr Dušan DUNJIĆ

Direktor Beogradskog Instituta za sudsku
medicinu / Koordinacioni Centar

Profesor dr Branimir ALEKSANDRIĆ

Institut za sudsku medicinu, Beograd
(BA03/04/05/06/07/08)

dr Slobodan SAVIĆ

Institut za sudsku medicinu, Beograd

dr Đorđe ALEMPIJEVIĆ

Institut za sudsku medicinu, Beograd

dr Dragan JEČMENICA

Institut za sudsku medicinu, Beograd

dr Snežana PAVLEKIĆ

Institut za sudsku medicinu, Beograd

Forenzički antropolozi (van sastava MKNL)

Profesor dr Marija ĐURIĆ-SREJIĆ

Načelnik Zavoda za anatomiju, Beograd

dr Danijela ĐONIĆ

Zavod za anatomiju, Beograd

Centar za humanitarno pravo (posmatrači)

Marko MINIĆ

Vladan MILADINOVIĆ

Fotograf mesta zločina

Petar ILINČIĆ

Laboratorijski tehničari

Ljubislav BORDEJAŠEVIĆ

Vladimir TOMIĆ

Lokalna podrška

Duško NENADOVIĆ (SAJ /Specijalna Anti-teroristička jedinica/)

Obrada podataka i slika (izrada mapa) nakon izvršenog iskopavanja

Amanda REDDICK, BSci

Primenjena fotografija

Posmatrači MKSJ /Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju/

William FULTON

Viši istražitelj MKSJ, Beograd

Marina KRSTIĆ

Prevodilac

4. Batajnica 7 (BA07) - učesnici**Arheološki tim MKNL**

Jon STERENBERG, magistar prirodnih nauka /MSc/

Viši arheolog/Nadzornik/Šef
mehanizacije (prve dve nedelje)

Hugh TULLER, magistar /MA/

Arheolog/ Rukovodilac lokaliteta

Profesor John HUNTER

Univerzitet u Birmingemu (posetilac)

Ann SCHOFIELD, magistar prirodnih nauka /MSc/

Antropolog

Cecilly CROPPER, magistar /MA/

Viši arheolog / Nadzornik

Fabiana FRASCAROLI

Arheolog

Sharna DALEY, magistar prirodnih nauka /MSc/

Arheolog / Nadzornik

Laura YAZERADIN, magistar prirodnih nauka /MSc/

Antropolog

Igor VADUVESKOVIĆ

Arheolog / Nadzornik

Slobodan MITROVIĆ

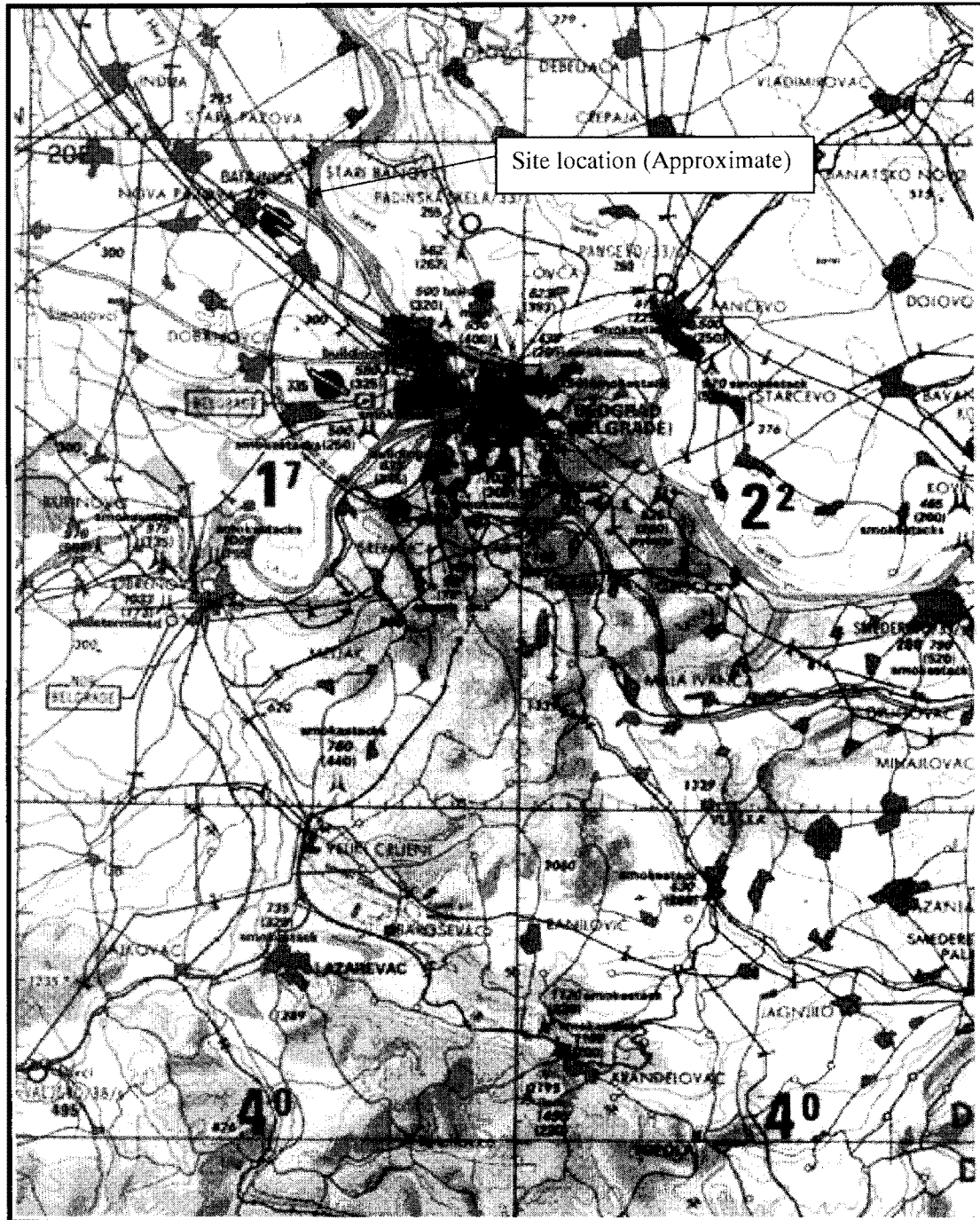
Arheolog / Obrada podataka

Piotr DRUKIER, LSc /sic/

Antropolog

B ARHEOLOŠKI PRIKAZ

Slika 1: Plan lokaliteta (na osnovu Taktičke pilotske mape TPC F-3A, odnos 1: 500,000)

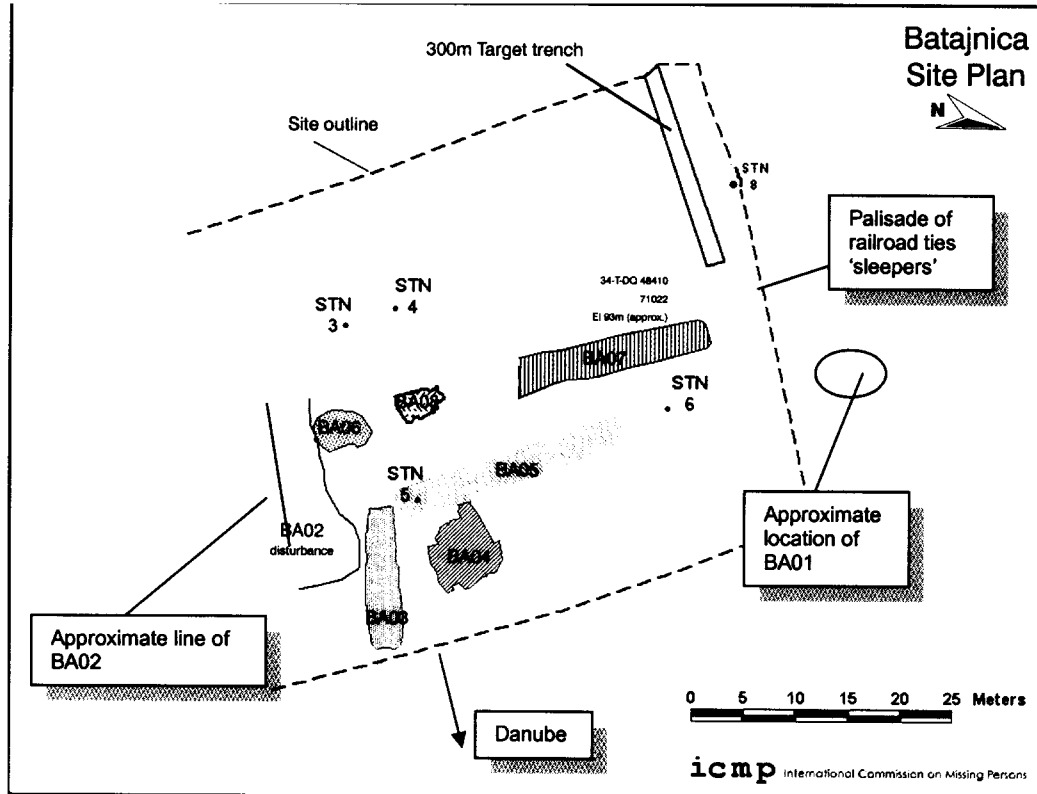
1. Iskopavanje na lokalitetu Batajnica1 (BA01) koja se nalazi severozapadno od grada Beograda u Srbiji započelo je 2. juna 2001. godine, a u okviru kompleksa anti-terorističke policije jugoslovenske vlade (Policija Srbije - SAJ), izvan područja strelišta u kojem su se nalazile preostale masovne grobnice. Kasnije, tokom tog meseca, Institut za sudsku medicinu u Beogradu je inicirao reakciju arheologa, što je i dovelo arheologe sa beogradskog Univerziteta na ovaj lokalitet. U skladu sa klasičnim pristupima, taj tim je identifikovao i iskopao arheološka obeležja koja su rasvetlila opšte tumačenje lokaliteta, samu grobnicu, sadržinu grobnice i proces njenog zatrpavanja.
2. Iskopavanja na drugoj masovnoj grobnici pod imenom Batajnica 2 (BA02) vršena su od 10. do 21. septembra 2001. godine. Grobnica se nalazila unutar strelišta, a po veličini, obliku i konstrukciji bila je slična grobnici BA01. Iskopavanja su izvršena bez arheološke ekspertize. Međutim, posmatrač ICMP /*Međunarodna komisija za nestala lica - MKNL*/ je pomagao u procesu izvlačenja ljudskih ostataka i pratećih predmeta iz grobnice. Pomenuti posmatrač je naveo da se grobnica prostire na pravcu zapad – istok, a da se na njenom zapadnom delu nalazi ulazna rampa. Ovo bi moglo ukazivati na to da je data grobnica bila smeštena u blizini grobnice BA03, sa pravcem prostiranja istim kao i pravac prostiranja grobnice BA03.
3. Iskopavanje treće grobnice, Batajnica 3 (BA03), vršeno je od 23. do 26. jula 2002. godine, takođe na strelištu ali nešto severnije od grobnice BA02. Uvođenje arheološkog i antropološkog prisustva od strane MKNL-a u junu te godine, omogućilo je beogradskom Institutu za sudsku medicinu da sprovede kontrolisano iskopavanje ljudskih ostataka i pratećih predmeta. Mašinsko otkopavanje pod nadzorom, praćeno ručnim iskopavanjem omogućilo je izvlačenje oko 39 ljudskih tela.
4. Preduzeto je kontrolisano mehaničko uklanjanje /?zemljanog/ nanosa i kamenja sa površine, kao i pažljivo ukljanjanje dodatnih slojeva zemlje na celom lokalitetu. Identifikovana su još 4 lokaliteta, za dve od kojih se kasnije pokazalo da su to masovne grobnice Batajnica 5 (BA05) i Batajnica 7 (BA07). U oblastima koje su rasčišćene mehaničkim iskopavanjem, vršeno je ručno

čišćenje površina da bi se otkrile i definisale granice potencijalnih arheoloških naslaga, kao i obeležja koja su ostala u horizontima ispod nivoa zemlje. Te potencijalne arheološke naslage i obeležja fotografisani su i zabeleženi detaljnim trodimenzionalnim pregledom pre početka iskopavanja. Uporedo sa ovom procedurom, vršeno je i detaljno beleženje i izvlačenje predmeta, kao i selektivno uzimanje uzoraka okolnog zemljišta. Najveći deo poslova je obavljan pod šatorima. U slučaju grobnice BA07, geofizičko istraživanje izvršeno je pre početka iskopavanja i to primenom tehnika otpornosti na neinvazivni pregled grobnice.

7. Arheološka obeležja i konteksti određeni tokom rada na terenu, a kasnije i tokom analize sprovedene nakon iskopavanja, predmet su obrade ovog izveštaja, pri čemu se data obeležja i konteksti razmatraju u sklopu hronološkog sistema događaja koji je prvenstveno definisan kroz stratografske odnose ili verovatne prostorne asocijacije. Obeležja /?lokaliteta/ koja su bila predmet iskopavanja, predstavljena su u ovom izveštaju po redosledu iskopavanja, a u izveštaju se, nadalje, ispituju potencijali pratećih predmeta izvađenih iz svake od grobnica ili lokaliteta. Analiza izvađenih ljudskih ostataka i pratećih predmeta omogućila je arheološkom timu da oformi mišljenje koje se zasniva na ovim dokazima koji su povezani sa aktivnostima i događajima u Batajnici u 1999. godini.

C GEOGRAFIJA BATAJNICE: LOKACIJA, TEREN I GEOLOGIJA

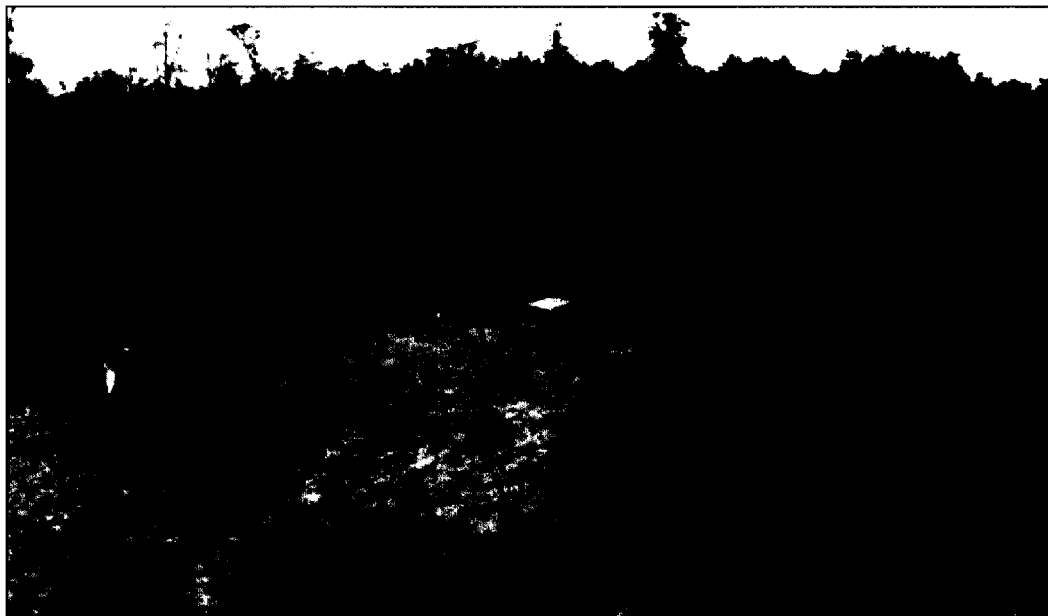
8. Oblast lokaliteta Batajnica (nadalje označena skraćenicom BA praćenom brojem lokaliteta) nalazi se na nekih 200m udaljenosti od zapadne obale reke Dunav, na zemljištu koje pripada centru za obuku koji koriste Vojska Jugoslavije, Specijalna anti-teroristička jedinica (SAJ) i policijske jedinice srpske vlade.

SKICA 2: Plan lokacije sa prikazom broja iskopanih lokaliteta na datom području.

9. Karakteristike zemljišta na području streljišta slične su nanosima u plavnim ravnicama, to jest, površinski i donji sloj tla su veoma svetle smeđe/oker boje i sačinjeni od /?peščanog nanosa/, a koji prekrivaju sloj tvrdog aluvijalnog materijala, tj. mulja/gline smeđe boje. Ovaj se nanaos u ovom području proteže do nepoznate dubine, ali ga je arheološki tim zabeležio do dubine od najmanje 4m, unutar čitavog niza otpadnih i odvodnih jama koje su iskopane po čitavoj ovoj lokaciji.

10. Oblast otkopa (BA) se nalazi na krajnjem severnom delu strelišta dugog 300m, a koje koriste razni vladini odseci za izvođenje vežbi sa bojevom municijom. Oblast na severnom delu strelišta, površine otprilike 50m x 40m, ograđena je velikim kosim nasipom od nabijene zemlje visokim oko 10m, a koji služi za neutralisanje odbijenih projektila. Na vrhu nasipa nalaze železnički pragovi; pobodeni su u sam nasip, postavljeni vertikalno i veoma blizu jedan drugog. Pragovi su vidljivi u visini od 2 do 3m iznad površine. Oni */nasipi?/* se nalaze na severnoj, istočnoj i zapadnoj starni. Na južnoj strani, kao deo strelišta, prostire se dugačak ravan pašnjak u dužini od oko 200m. Na lokalitetima udaljenim 200 i 300m nalaze se betonski rovovi u kojima su smešteni mehanizmi za */brzo/* podizanje meta. I oko celog ovog dela strelišta nalaze se nasipi od nabijene zemlje za neutralisanje odbijenih projektila. Do strelišta se dolazi prolaskom kroz zgrade u južnom delu, u kojima je smeštena oružnica, i kroz prolaz koji je prosečen kroz odbrambeni nasip u tom delu. Pristup samoj bazi kontroliše obezbeđenje.

SKICA 3: Prikaz lokaliteta Batajnica gledano u pravcu severa, juni 2002.
godine

11. Hangari, kancelarije i kasarna se nalaze blizu južne i zapadne strane strelišta. Kasarna je prvobitno izgrađena kao centar za podršku vojske i podignuta je pedesetih godina. Strelište dugo 300m, na kome se nalaze grobnice i elementi koji su sa njima povezani, je navodno u mnogome modifikovano i prošireno

1994. godine, što se može videti na kraju južnog i na sredini severnog nasipa za neutralisanje odbijenih projektila. Prilikom iskopavanja grobnice BA08, otkriveni su dokazi o uklanjanju nekoliko velikih stabala duž prvobitne linije.

1. Istorijat lokacije i podaci koji potiču iz vremena pre obilaska lokacije

12. MKNL je prvi put obišao lokaciju u junu 2002. godine, pre početka invazivnih radova. Istraživana oblast bila je prekrivena travom. Arheološki tim je proučavao promene u lokalnoj vegetaciji, jer se zna da ovakve promene u vegetaciji mogu ukazati na to gde se nalaze velike oblasti na kojima je došlo do uznemiravanja tla, odnosno na lokaciju masovne grobnice. Uprkos činjenici da je vizuelni pregled lokacije dao malo indikacija da je došlo do bilo kakvog značajnog uznemiravanja tla, na širem području gde je iskopana grobnica BA02, gusto je narastao čičak. Severno od lokaliteta BA02, koja je prethodno bila iskopana u 2001. godini, opažene su i na karti ubeležene dve oblasti na kojima su flora i fauna bile nešto drugačije. Zabeleženo je i fotografisano nekoliko uništenih automobila na ovom lokalitetu, nakon čega su automobili uklonjeni uz pomoć teških mašina. Ovi automobili su u toku 2001 – 2002. godine postavljeni iznad masovnih grobnica da bi služili za vežbovno gađanje.
13. Nakon što je rad na lokalitetu BA02 bio završen, ovaj prostor je predat SAJ-u, koji je na njemu vršio razne balističke eksperimente i vežbe sa bojevom municijom. U okviru ovih eksperimenata i vežbi korišćeni su lako naoružanje, poluautomatski pištolji, puške raznih kalibara, razne vrste granata, trombloni i ručni bacači raketa. Kao posledica toga, na ovom lokalitetu je bilo razbacano na stotine čaura različitih kalibara, kao i neoštećenih/deformisanih zrna različitih kalibara, zatim geleri, osigurača od ručnih granata i više odbačenih kartridža od municije koja se ispaljuje na raketni pogon.
14. Zabeležna je aktivnost skorijeg datuma koja je bila povezana sa iskopavanjima grobnice BA02 u 2001. godini, a posebno više malih otpadnih/odvodnih jama koje su bile skoncentrisane oko zapadnog dela lokacije. Dokazi o aktivnostima

koje su povezane sa iskopavanjima grobnice BA02 mogli su se videti i južno od istočne strane lokaliteta, uz /?u vidu/ ostatake nekoliko poluzakopanih delova velikog kamiona koji su u ovoj oblasti virili iz zemlje. Za vreme obilaska lokaliteta u junu 2002. godine, primećena je šasija velike kamionske prikolice koja je bila polusakrivena iza zida sazdanog od starih automobilskih guma. Šasija se nalazila na severnoistočnom delu lokaliteta i bila je dugačka nekih 15m, a široka otprilike 3m. Premda je poreklo prikolice nepoznato, MKNL-u je rečeno da je ona bila deo kamiona u kome su bila tela iz BA02. U pravcu jugoistočnog ugla lokaliteta, podignut je čitav niz zidova napravljenih od greda i automobilskih guma, a visokih po 3m, što je korišćeno kao priručni prostor za odmor tokom trajanja iskopavanja BA02.

15. MKNL-u je rečeno da je 22 kamiona (to jest, otprilike 220 kubnih metara) zamlje dovezeno na ovu lokaciju da bi se preuredila površina ove oblasti, kako se pretpostavlja, nakon zatrpavanja grobnica, a posebno severoistočni deo strelišta gde je proces izgradnje grobnica promenio tabelu /?nivo/ podzemnih voda. Zemlja je takode trebalo da bude korišćena kako bi se izašlo na kraj sa problemima u oblastima gde je zemljište poprimilo močvarni izgled. I na kraju, ta zemlja je takode korišćena za pravljenje lažnog horizonta koji se od prvobitne površine zemlje, otprilike na centralnoj liniji (sever - jug) spuštao pod uglom ka istočnom nasipu.

2. Snimanje lokacije i arheološka metodologija

16. Na ovoj lokaciji korišćeni su /?tzv/ *Pro-forma* formulari (tj. Izveštaj o izvađenom lešu)⁵, slični onima koje su od 1997. do 2001. godine koristili arheolozi ICTY-a /*Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju - MKJ*/ i (SOCO) /*mesto zločina*/ osoblje /tj. osoblje angažovano na mestu zločina/. Formulari su neznatno promenjeni kako bi uvrstili verzije na engleskom i srpskom jeziku. Upotreba sekvencijalnog numeričkog sistema omogućila je jednostavno praćenje izvađenih tela/delova tela i pratećih dokaznih predmeta od trenutka vađenja, preko obdukcije do konačnog skladištenja. Dodatni brojevi/slova dodavani su tokom obdukcije, kada i ukoliko je to zahtevao tim

⁵ Vidi predmet u Dodatku 6a

patologa. *Pro-forma* formular sadrži pitanja /?na koja je trebalo odgovoriti pregledom (15 pitanja)/. Delovi ovog formulara pokrivaju i stanje raspada odnosno tela/dela tela, dok jedan deo formulara pokriva temperaturu tela pre nego što je izvađeno.

17. Nakon uklanjanja površinskog sloja zemlje, svako telo ili deo tela je ručno očišćeno i dodeljen mu je prvi sledeći broj u nizu iz glavnog popisa dokaznih materijala. Svi ljudski ostaci su u spisku zavedeni kao “Body” (B) (ukoliko je telo bilo kompletno ili skoro kompletno), ili “Body Part” /*deo tela*/ (BP). S obzirom na to da je tim patologa i antropologa bio sačinjen od lokalnog osoblja, slovni kodovi su promenjeni kako bi odslikavali lokalni jezik: (T) telo; (DT) deo tela; ili (P) pretmet. Tokom iskopavanja nije uočen ni jedan dokaz o /izvršenim/ pogrebnim obredima ili odgovarajućem ukopu.
18. Tim na terenu je sačinio neinvazivnu detaljnu evidenciju koja se ticala položaja tela ili dela tela unutar grobnice, ostalih odevnih predmeta koji su bili na telu/delu tela, i pratećeg forenzičkog materijala kao što je postojanje poveza za oči i vezivanja na udovima. Posebne vreće su dodeljene za opšte kosti (kosti koje nije bilo moguće povezati ni sa čim) i opšte predmete (/?nasumice pronađeni/ odevni predmeti ili drugi materijali kao što su betonski fragmenti koji su pronađeni u toku iskopavanja). Predmeti od značaja u forenzičkom smislu su takođe izvađeni, te su, nakon što im je dodeljen jedan broj u nizu, zavedeni u glavni popis dokaznog materijala, i to opet po sekvencijalnom redosledu, kao “Artifact” /*predmet*/ (A) ili predmet (P)⁶.
19. Posebna beleška sačinjavala bi se u slučajevima kad je telo pronađeno umotano u ćebe ili najlon. Posebno bi bili zabeleženi i meci ukoliko bi bili uočeni. Beleženje stanja tela učinjeno je uz pomoć kompletne stanice Sokkia (SET 600) /*Sokkia Total Station*/ i pratećeg uređaja za beleženje podataka (SDR 31) /*Data Logger*/. Ovde spada i pregled bitnijih obeležja svakog kompleta netaknutih ljudskih ostataka na osnovu 15 tačaka. Slično tome, rađen je i pregled delova tela – identifikacijom bitnijih vidljivih obeležja. Da bi se izbegla kasnija konfuzija, svakom telo je u uređaju za beleženje podataka

⁶ Vidi predmet u Dodatku 6b

dodeljen registar. Delovi tela i ostali forenzički dokazi, tj. čaure od metaka itd, su smeštani u poseban opšti registar po specifičnom predmetu. Ovaj sistem je omogućio da arheološko osoblje na terenu zabeleži u tri dimenzije precizno unošenje svih forenzičkih dokaza, tj. tela, čaura od metak, metaka, automobilskih guma, itd.

20. MKNL je /beležila/ opšta zapažanja u vezi sa vrstom odeće, predmetima poput brojanica, Korana, itd, ali ne povezujući to direktno sa nacionalnom pripadnošću. Na licu mesta rađene je osnovna analiza da bi se došlo do antropoloških podataka koji bi mogli biti uvršteni u patološki izveštaj, dok je dalja analiza rađena na Institutu za sudsku medicinu u Beogradu.
20. Nakon što bi bilo zabeleženo, svako telo ili deo tela stavljano je u zasebnu belu plastičnu vreću za transport posmrtnih ostataka na kojoj je sa spoljne strane napisan (postojanim markerom) identifikacioni broj dokaznog materijala. Nakon toga je svako telo prenošeno od grobnice do šatora za odlaganje koji se nalazio na ovoj lokaciji, gde je stajalo do obdukcije koju bi nakon toga vršili članovi tima Instituta za sudsku medicinu. Predmeti su tretirani na sličan način, a stavljani su u vreće odgovarajuće veličine.
21. MKNP se ne bavi identifikacijama putem pretpostvki jer se oslanja na naučnu metodu identifikacije putem DNK u cilju potvrđivanja identiteta svakog pojedinca. Shodno tome, u toku iskopavanja u Batajnici uspostavljen je sistem koji bi članovima tima Instituta za sudsku medicinu pomagao oko dokumenata pronađenih u toku iskopavanja. Usled toga što su ljudski ostaci tretirani na veoma grub način u toku transporta, i zbog toga što su prvobitno bili pokopani u masovne grobnice, predmeti poput pasoša, vozačkih dozvola i drugih dokumenata redovno su pronalazeni među ostacima, a rede u odeći pojedinaca. Uspostavljeni sistem je imao za cilj da se obezbedi to da bilo koji predmet koji je osetljiv poput papirnog dokumenta, a koji je izvađen iz mračne, hladne i vlažne sredine, bude uskladišten pod sličnim uslovima dok ne bude urađena valjana analiza.
22. Tim MKNL-a je vodio računa o tome da ne otvara, ili da grubim rukovanjem previše ne ugrozi nijedan pronađeni dokument. Na formularu za telo

dokumenti su beleženi kao predmeti koji su povezani sa ljudskim ostacima; beleženi su na svom mestu uz pomoć kompletne stanice i uređaja za beleženje podataka, a zatim fotografisani. Nakon završetka ovog procesa, arheolozi su predmete stavljali u papirne koverte braon boje sa kodnim brojem dokaza ili predmeta, koji su nakon toga pečaćeni i odlagani u rashladnu jedinicu unutar šatora za obdukciju. Predmeti koji su pronađeni unutar odeće su takođe ubeleženi na odgovarajućem formularu za telo i fotografisani. U ovim slučajevima, na dokumente je direktno ukazivano osoblju Instituta za sudsku medicinu.

22. Glavni popis dokaznog materijala vodilo je osoblje MKNL-a na licu mesta i sav pronađeni forenzički dokazni materijal popisao je po sekvencijalnom redu⁷. Dodatni brojevi su dodeljivani u toku obdukcije da bi se pokrili određeni predmeti. Prenos pisanih dosijea u elektronski format radio je tim Instituta za sudsku medicinu. Svi prateći forenzički dokazni predmeti i svi ljudski ostaci su fotografisani na svom mestu u grobnici fotoaparatom od 35mm za blicem, koji koristi film u boji i koji je služio samo za tu svrhu. Svako telo/deo tela je fotografisano na originalnom mestu u kontekstu grobnice, sa plastičnom skalom da bi se odredila veličina udova i sa strelicom usmerenom ka severu, koja je u ovom slučaju bila bele boje, a pre beleženja detaljne neinvazivne evidencije i izrade detaljnog trodimenzionalnog crteža.
23. Štampani broj bi takođe bio uvršten u sliku i sadržavao bi podatke koji se odnose na: kod lokaliteta, broj dokaza i odgovarajući T, DT ili P broj. Srpske vlasti su u ranim fazama procesa iskopavanja takođe pravile video snimak da bi beležile napredak rada, kao i lokaciju tela i dokaznog materijala. Ovi fotografski prikazi čine glavni spisak vizuelnih dokaza o iskopavanjima. Dodatne fotografije sa brojem dokaza, skalom, itd, pravljene su toku obdukcije. Upotreba dva fotoaparata koji su služili samo za tu svrhu omogućila je da se unos slika /u evidenciju/ izvrši bez bojazni da bi moglo doći do zabune. Svi spiskovi fotografija su prevedeni na srpski i ostali su kod fotografa.

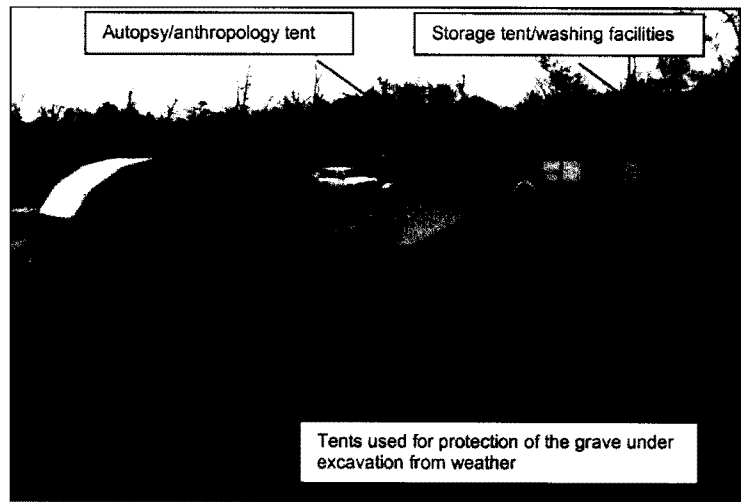
⁷ idem

U skladu sa instrukcijama istražnog sudije, niko od članova tima nije pravio lične fotografije ili video-zapise, a svi prisutni članovi tima su potpisali saglasnost o neiznošenju u javnost, kojim se zabranjuje davanje informacija kako štampi, tako i izvan organizacije. ICMP /Međunarodna komisija za nestala lica/ je dobila dozvolu da svoje nalaze objavi u kasnijoj fazi.

3. Obrada posmrtnih ostataka

24. Nekoliko pred-ukopnih tafonomskih faktora otežava davanje uopštenog komentara o stanju posmrtnih ostataka iz Batajnice. Može se reći da posmrtni ostaci, smešteni unutar niza masovnih grobnica, pokazuju odstupanja od potpuno prekrivenih mišićnom masom do delimično sagorelih ostataka. U nekim se slučajevima na jednoj individui može uočiti niz stadijuma raspadanja, npr. maskularizovana ruka/šaka; ogolela lobanja; saponifikovani torzo; raskvašen predeo karlice i butina i sagorele potkolenice. Vodilo se računa da se od svakog kompleta posmrtnih ostataka sastavi što je moguće veći deo tela. Mnoga tela su ponovno pronađena unutar ćebadi, što im pomalo daje izgled mumificiranosti. Tela koja su bila umotana u plastične folije uglavnom su sasvim bila pokrivena mišićnom masom i potpuno obavijena vodom natopljenom tkaninom i plastičnom folijom.
24. Obrada ljudskih posmrtnih ostataka i pripadajućeg forenzičkog dokaznog materijala sprovedena je upotrebom glavnog registra dokaznog materijala kao sredstva za praćenje materijala tokom obrade. Sav pronađeni dokazni materijal čuvan je u velikom šatoru sa okvirom, smeštenom u blizini objekata za pranje i autopsiju.

Slika 4: Opšti izgled BA05 u toku otkopavanja.

Šator za autopsiju/antropologiju

Šator za skladištenje/pranje

Šator za zaštitu grobnice od vremenskih nepogoda tokom iskopavanja.

25. Na telima/delovima tela i pripadajućim dokaznim predmetima se radilo onda kada bi to odlučio patološki tim. Laboratorijski tehničari su sakupljali tela za autopsiju i donosili tela u njihovim plastičnim vrećama na jedan od tri stola za autopsiju u šatoru za autopsiju. Vreće su bile otvarane i pravljene su fotografije zajedno sa dokaznim brojem na posmrtnim ostacima. Za svako telo ili predmet napravljen je odvojeni izveštajni dosije uz pomoć laptop računara. Postupak autopsije je ubrzan diktiranjem uz dodatno fotografisanje povreda tokom autopsije povreda i kad su pronađeni dokumenti itd. Tokom autopsije, u svakom trenutku su na radu mogla biti angažovana četiri patologa, dva na autopsiji i dva na pisanju diktata. Svi sačinjeni izveštaji su bili standardizovani. Svučena odeća je oprana i smeštena u šator za skladištenje radi sušenja; ovom postupku je posvećena velika pažnja kako bi se odeća različitih pojedinaca zadržala odvojenom. Suva odeća je proveravana na pokazatelje povreda, npr. rupe od metaka, oštećenja od eksplozije ili oštećenja od vatre, te je verbalno i fotografski evidentirana pre nego što je zapečaćena u čvrste smeđe papirne vreće, označena etiketom sa ispravnim dokaznim brojem.

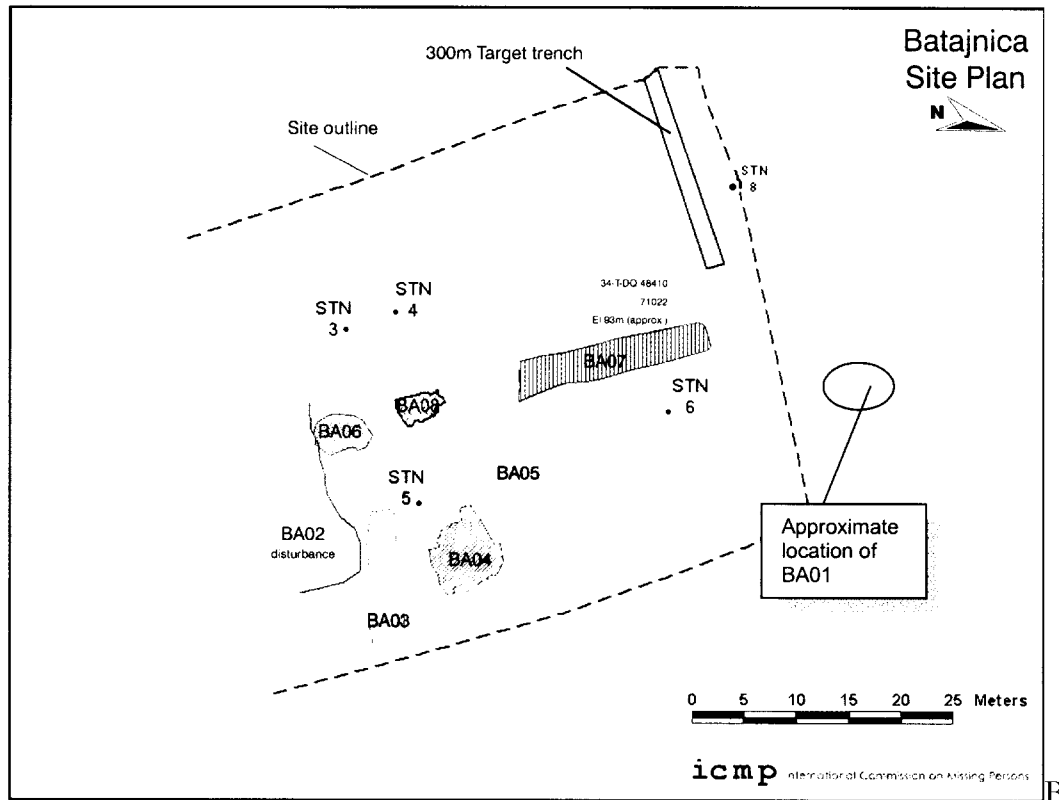
26. Forenzički antropolozi sa Instituta za sudsku medicinu u Beogradu su izvršili antropološki pregled na licu mesta.⁸ Elemente skeleta su, obično laboratorijski tehničari, ručno čistili, fotografisali i potom uručivali antropologu da bi ispitao pol, starosnu dob, stas i vidljivu patologiju skeleta. Beleženi su dokazi o traumama i osteološkim promenama na kostima. Delovi za koje se smatralo da ih je potrebno radiološki pregledati transpoptrovani su u Institut za sudsku medicinu. Kada je pregled upotpunjen, delovi skeleta su vraćani u odgovarajuću vreću za telo i ponovo smeštani u šator za skladištenje.
27. Tokom obrade su laboratorijski tehničari na licu mesta održavali šator za skladištenje. U njihov posao je spadalo i staranje o registarskom sistemu skladištenja novih vreća sa telima i dokaznih predmeta, a takođe i uskladištenih obdukovanih posmrtnih ostataka i odeće. Kada bi se u skladišnom prostoru nagomilalo dovoljno materijala, posmrtni ostaci, dokazni predmeti i sl. su bili prevoženi otvorenim prikolicama (traktor i prikolica) u niz tunela smeštenih na udaljenoj strani nasipa, na rastojanju od otprilike 400m. Ovi tuneli su upotrebljavani iz dva razloga: prvo, bili su smatrani sigurnima i mogli su da se zapečate. Drugo, smatralo se da u njima nema glodara i da imaju stabilnu sobnu temperaturu od oko 21°C.
28. Materijal (uključujući otpatke mesa, mišića i sl.) skinut sa delova skeleta odlagan je unutar 'grobne jame' između šatora za autopsioju i šatora za skladištenje. Ova je bila iskopana mašinom i imala je dovoljnu dubinu za ovaj postupak, a redovno se koristio kreč ili slično kako bi se umanjio zadah.

⁸ Suštinski je važno da pojedinac koji otkriva posmrtne ostatke temeljno poznaje čvrsta i meka tkiva ljudskog tela, kako bi celokupna dokumentacija i izdvajanje bili upotpunjeni. Antropolozi ili odgovarajuće obučeni arheolozi poseduju uvežbanost i iskustvo da uoče i razumeju anatomske veze posmrtnih ostataka u stanju raspadanja, kao i vezu između, na primer, ruku i ligatura. U idealnom slučaju, svaki dokaz o ranama i njihova diferencijalna dijagnoza u odnosu na tafonomske uzročnike poremećaja može biti zabeležen pre nego što se posmrtni ostaci izmene u toku operacije vadenja. Slično tome, može postojati insektni ili botanički dokaz za čije je prepoznavanje kao važnog pratećeg dokaza najpodesniji antropolog. Polen se nalazi u plućima, dok su čestice hrane odvojene za života dijafragmom i ovu prostornu povezanost treba razumeti pri ispitivanju primesa zemlje iz ovih prostorno odvojenih područja unutar grudnog koša i trbuha.

29. Tokom otkopavanja, arheolozi su beležili unutrašnje temperature šatora za skladištenje i otkopanih posmrtnih ostataka, počevši od prvobitnog izlaganja, tokom izvlačenja, skladištenja i autopsije. Kontrolne temperature su merene unutar šatora za skladištenje i šatora za otkopavanje uglavnom ujutro, pre početka rada. Dnevnik temperatura je vođen da bi se kasnije analitičarima DNK /dezoksi-ribonukleinske kiseline/ bio omogućen uvid u izloženost uzoraka temperaturi.

D OTKOPAVANJE BATAJNICE 1 (BA01)

2. jun do 26 jun 2001.

Izveštaj podnet beogradskom sudu, 3. jula 2001.⁹

Batajnica

Plan terena

Spoljni obris terena

Rov za bojevo gađanje 300 m

Približna lokacija BA01

30. Originalni izveštaj Instituta za sudsku medicinu u Beogradu, koji se odnosi na arheološke ulazne podatke i naknadno otkopavanje velike primarne masovne grobnice¹⁰ otkopane u Batajnici, bio je napisan na srpskom jeziku i naknadno preveden od strane ICMP. Ovo što sledi zasnovano je na

⁹ Može se, na zahtev, dobiti od ICMP.

¹⁰ Pogledati zabelešku o Značenju "primarnih" i "sekundarnih" masovnih grobnica, Aneks 7

originalnom izveštaju, kao i na beleškama koje je načinio posmatrač ICMP.¹¹

31. Arheološki terenski rad na licu mesta započeo je 2. juna 2001. i završio 26. juna 2001. Iz grobnice sa ulaznom rampom, položene približno od severa ka jugu, izvađeni su posmrtni ostaci 36 osoba.

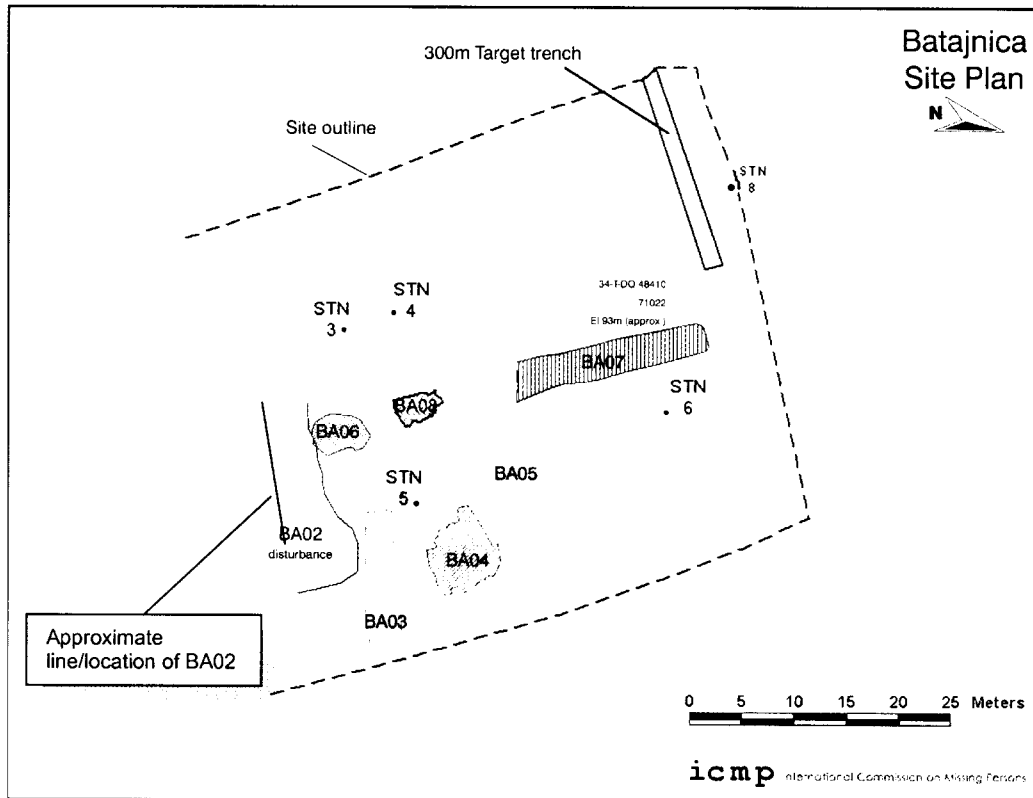
E OTKOPAVANJE BATAJNICE 2 (BA02)

10. jul do 21. septembar 2001.

Izveštaj podnet (datum nepoznat)

32. Otkopavanje BA02 je preduzeto nakon ekshumacije iz BA01, približno 50m južno na unutrašnjoj strani strelišta. Vađenje ljudskih posmrtnih ostataka i pratećih dokaznih predmeta bilo je izvođeno pod nadzorom Dr D. Dunjić, predstavnika Instituta za sudsku medicinu u Beogradu. Tim angažovan na licu mesta sastojao se od patologa, fizičkih radnika, laboratorijskih tehničara i dva antropologa. Posmatrači za ICTY /Međunarodni krivični sud za ratne zločine počinjene na tlu bivše Jugoslavije/ i za ICMP bili su prisutni tokom otkopavanja.

¹¹ Beleške sa terena su, po pravilu, unošene isključivo u sveske za pisane zabeleške, koje su korišćene za gore navedeno.

/crtež/:

Batajnica

Plan terena

Spoljni obris terena

Rov za bojevo gađanje 300m

Približna lokacija BA02

33. Otkopavanje je preduzeto preko Okružnog suda u Beogradu, uz pomoć tima sa Instituta za sudsku medicinu u Beogradu i Univerziteta u Beogradu. Ekshumaciji su u različitim navratima prisustvovali posmatrači iz nekoliko organizacija, među njima i ICTY, Fond za humanitarno pravo (HLC), OSCE /Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju/ i jedan predstavnik Komiteta za prikupljanje podataka o zločinima protiv humanitarnog i međunarodnog prava FRY /Savezne Republike Jugoslavije/, kao i jedan posmatrač iz Instituta za sudsku medicinu u Prištini. Tela su obdukovana u objektu mrtvačnice na licu mesta, a posmrtni ostaci su čuvani u zapečaćenom sistemu tunela koji se nalazio u blizini strelišta.

35. Operaciju vađenja je komplikovalo nekoliko činilaca, od kojih su najneugodniji bili u vezi sa tim da su izobličeni i izmešani posmrtni ostaci bili isprepletani sa velikim brojem uništenih automobilskih guma i žičane armature guma, koje su bile paljene u pokušaju da se posmrtni ostaci unište. Slične sagorele gume su izvadene iz BA03 i BA05.
36. Jedna izdvojena grobnica sa ulaznom rampom je locirana uz upotrebu nekoliko mašina teške mehanizacije (buldožer sa točkovima i/ili veliki rotacioni bager, verovatno isti tip mehanizacije koji je upotrebljen za istražno razotkrivanje BA01). Međe grobnica su pronađene uz upotrebu rotacione mašine za iskopavanje velikog dubokog rova koji se prostirao u pravcu sever-jug preko istočnog područja strelišta. Ovaj rov je dosezao do dubine od 3,5m dupoko zadirući u neporemećene prirodne naslage. Posle tri dana kopanja, ovaj rov je napušten i iskopan je sledeći duboki rov, sada u pravcu istok-zapad. Ovaj drugi rov je, na ponekim mestima s kraja na kraj svoje dužine, locirao ljudske posmrtne ostatke na dubini od dva metra. Trebalo bi naglasiti da su, u delovima iskopanog rova u kojima se došlo u dodir sa ljudskim posmrtnim ostacima, prvobitni zidovi grobnog useka u tom procesu uništeni.
36. Posle identifikacije položaja tela upotrebljena je mehanizacija za uklanjanje 0,20m površinskih naslaga sa područja na kome se sumnjalo da se nalazi grobnica. U gornjem delu iskopane mase primećeno je nekoliko detalja; u ovo je spadala zaprljana zemlja, delovi nagorele odeće, nagorele ljudske kosti i nekoliko zatrpanih automobilskih guma i delova kamionske prikolice. Područje interesa prostiralo se otprilike 12 m u dužinu, 3 m u širinu i približno 2 do 3 m u širinu /sic/. Preko grobnice je, pre iskopavanja, razapet veliki vojni šator. Osoblje Instituta za sudsku medicinu u Beogradu saopštilo je da je grobnica imala rampu i nagib od zapada (ulazni deo rampe) ka istoku. Otkriveno je da je istočni kraj grobnice bio najdublja (približno 3m) tačka odlaganja ljudskih posmrtnih ostataka i predmeta, u ovom slučaju nekoliko krupnih delova velikog kamiona. BA02 je po veličini bila slična BA03. Mašinom je oko spoljnih strana grobnica iskopan veliki rov u svrhu izdizanja mase posmrtnih ostataka. Opseg prostiranja dokaznog materijala ka zapadu nije

ustanovljen sve dok operacija nije poodmakla. Postojala je izvesna zabrinutost, zbog neznatne poplave u BA01, da bi se ovo moglo dogoditi tokom otkopavanja BA02, te je s toga nekoliko drugih rovova iskopano kako bi se omogućilo da dođe do otakanja vode. Ovi su rovovi iskopani na istoj dubini oko obruba izdignutih posmrtnih ostataka i bili su zabeleženi i locirani od strane arheološko-antropološkog tima raspoređenog na BA03. Međutim, usled nesporazuma na početku rada na BA03, obim ovog sistema rovova i položaj grobnice nisu ucrtani u mapu.

37. Izvešteno je da su iz grobnice izvađeni posmrtni ostaci ukupno oko /sic/ 269 osoba. Od njih su mnogi pokazivali znake oštećenja od intenzivne vatre, koja je bila zapaljena unutar same grobnice. Tela unutar dubljeg dela grobnice (identifikovanog kao područje veličine od oko 7 x 3 m) bila su izmešana i, verovatno, pomešana u nekoliko slojeva. Najveća koncentracija bila je u centru i u severnom delu grobnice. Prisustvo žičanih koturova poreklom od ostataka sagorelih guma u masi posmrtnih ostataka, navodno je veoma otežalo postupak vađenja. Uklanjanje žičanih koturova još napornijim je činilo to što se moralo otkopavati oko isprepletanih delova velikog, ciradom pokrivenog kamiona (za čije je ostatke utvrđeno da su pripadali šasiji velikog šlepera, koji je istraživan u vreme ispitivanja terena na BA03). Ova šasija je, u vreme otkopavanja BA02, bila neprimetno skrivena iza velikog zida od kamionskih/automobilskih guma pokrivenih prljavštinom.
38. Zahvaljujući postupku slaganja i naknadnim pokušajima uništenja vatrom, postojale su razlike u očuvanosti posmrtnih ostataka. Dodatnu je teškoću pričinjavala odeća koja je delimično bila strgnuta sa tela. Dublje unutar mesta celovitost tela bivala je veća, ali su na nju negativno uticala zgusnuta područja sagorevanja, što je u nekim slučajevima potpuno sagorelo kosti udova, ostavljajući samo patrljke. Lobanje su često bile smrskane i pod čudnim uglom, tako da nisu bile od koristi prilikom izolacije tela onoliko koliko se to moglo pomisliti. Najkorisniji su bili kukovi i kičme; pomoću ovih delova moglo se doći do ostatka tela. Ponekad bi, usled složenosti terena, deo tela ili lični predmet bio nađen i

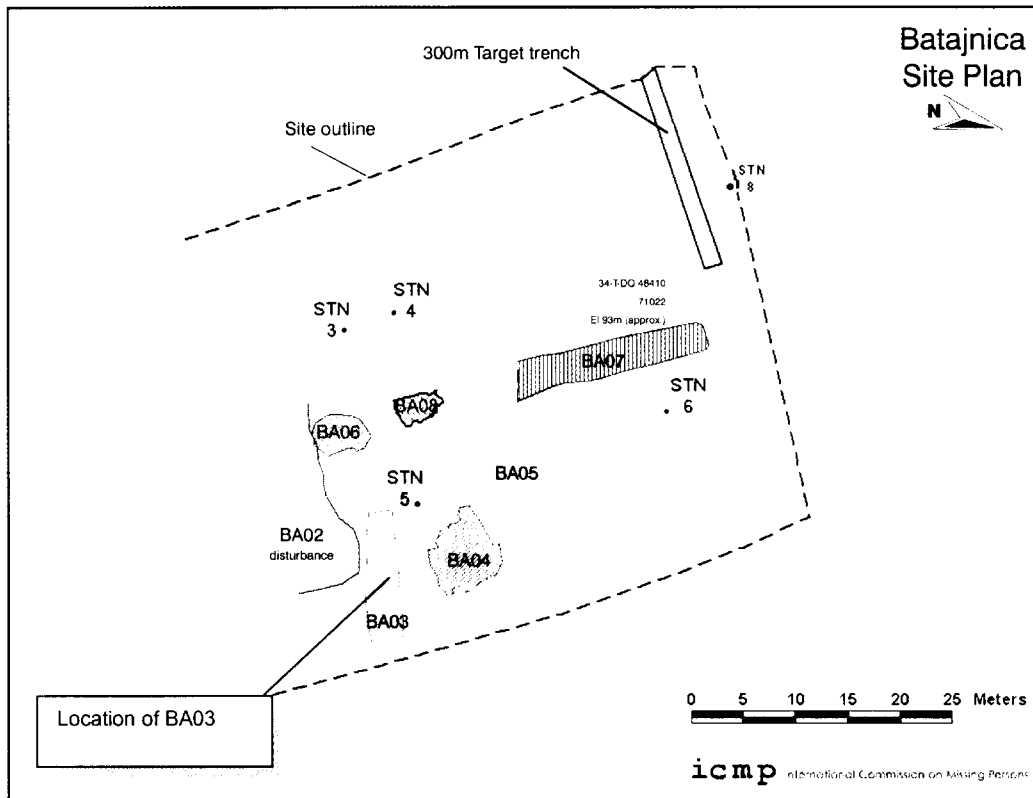
obeležen, ali bi prošlo i po nedelju dve pre nego što bi i ostatak tela bio izvučen.

39. Nije poznato kakav relevantni forenzički dokazni materijal ili arheološki dokazni materijal je pronađen od strane tima Instituta za sudsku medicinu. Obrada pronađenih posmrtnih ostataka na licu mesta obavljena je unutar velike šatorske konstrukcije smeštene na zapadnom kraju strelišta, u blizini grobnice. U blizini ovih šatora mašinom je iskopano nekoliko jama koje su upotrebljavane za odlaganje uklonjenog materijala ljudskog porekla (koža/mišići itd.), te uobičajenog otpada. Otkopavanje je prekinuto 21. septembra 2002.

F OTKOPAVANJE BATAJNICE 3 (BA03)

(Glavno iskopavanje) od 20.06.2002. do 26.07.2002.

Izveštaj je 08.08.2002 predat istražnom sudiji.

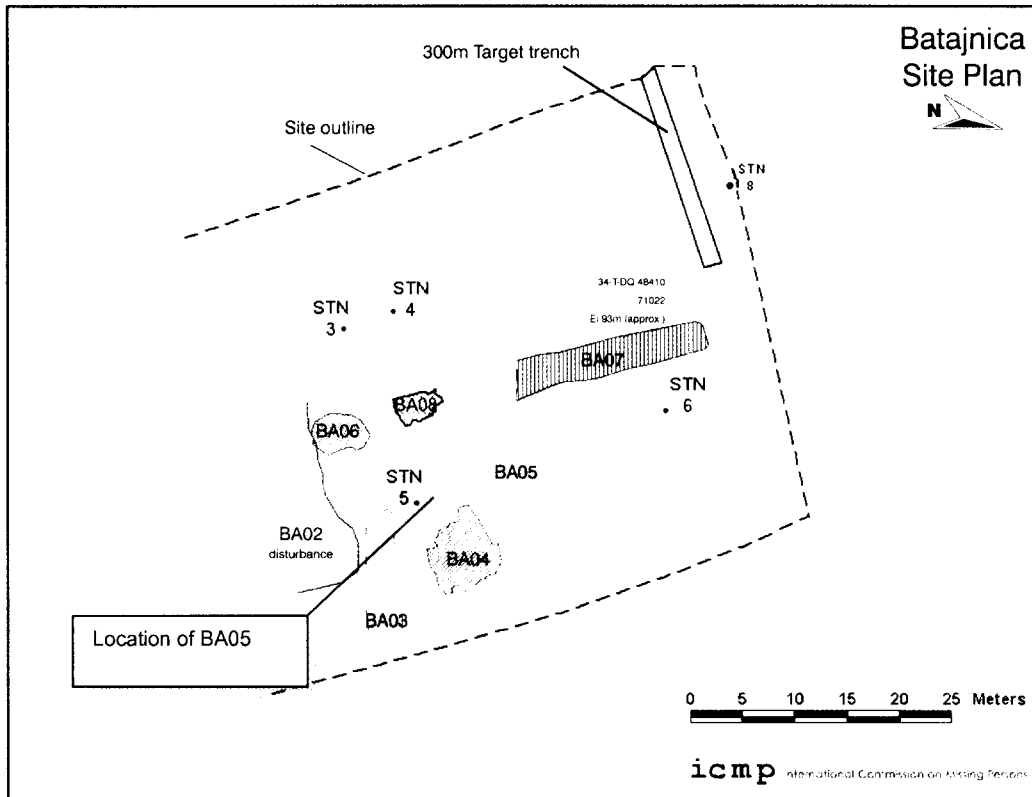
/skica lokaliteta masovnih grobnica u Batajnici, grobnica BA03 posebno naznačena/

40. U periodu između 20.06.2002. i 26.07.2002. Institut za sudsku medicinu u Beogradu i ICMP /Međunarodna komisija za nestale osobe/ započeli su iskopavanje posmrtnih ostataka i kriminalističko-tehničkih dokaza iz druge grobnice koja se nalazi severno od BA02 na strelištu. Ukupno su iz grobnice ekshumirani ostaci otprilike 39 osoba, kao i oko deset kompleta za koje se pretpostavlja da su lična dokumenta.

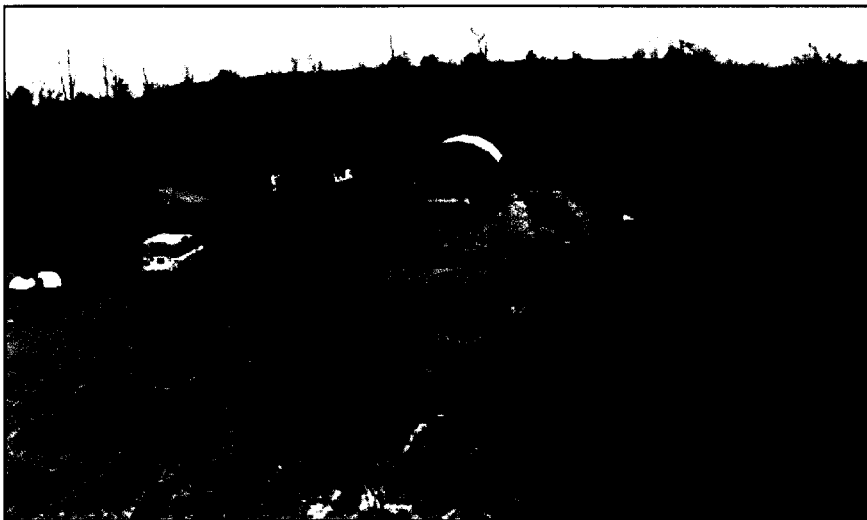
G OTKOPAVANJE BATAJNICE 5 (BA05)¹²

Od 02.08.2002. do 26.11.2002.

Izveštaj je predat u novembru 2002.

/skica lokaliteta masovnih grobnica u Batajnici, grobnica BA05 posebno naznačena/

¹² (BA04) pogledati infra

/fotografija sa objašnjenjem: Slika 5: grobnica BA05 potpuno iskopana, grobnica BA07 nalazi se levo, ispod šatora/

45. /sic/ Zaključno sa avgustom 2002. na lokalitetu Batajnica su iskopane tri masovne grobnice u kojima su se nalazili posmrtni ostaci kao i dva arheološka objekta koji su u direktnoj vezi sa izgradnjom ovih grobnica. U periodu između 02.08.2002. i 26.11.2002., Institut za sudsku medicinu u Beogradu i ICMP su iskopali posmrtne ostatke i forenzički značajne dokaze iz velike masovne grobnice koja se nalazi na strelištu. Grobnica BA05 nalazi se istočno od grobnice BA03.

44. /sic/ Velika grobnica sa ulaznom rampom, približno 25m duga, 2,80 do 2,90m široka i duboka od 1,50 do 2m na severnom kraju, identifikovana je putem kontrolisanog mehanizovanog iskopavanja, a iskopana je uglavnom ručno, primenom arheoloških tehnika i pod kontrolom ICMP-a.

44. /sic/ Pronađeno je dvanaest odvojenih slojeva posmrtnih ostataka. Iz velike grobnice sa ulaznom rampom izvađeni su uglavnom neoštećeni posmrtni ostaci otprilike 287 osoba. Mnogi od njih imali su dokumenta koja je pronašao arheološki tim. Pronađeni posmrtni ostaci su položeni u grobnicu nesistematski, a osim posmrtnih ostataka nađeni su i ostaci jednog mrtvačkog sanduka. Nisu primećeni tragovi uobičajenog sahranjivanja.

/fotografija sa objašnjenjem: Slika 6: potpuno iskopana grobnica gde se može videti ulazna rampa (okrenuta ka severu)/

46. Oko 90% posmrtnih ostataka imali su odeću, uglavnom zimsku. Arheološki tim nije primetio vojničku odeću. Nije bilo poveza za ruke ili oči, iako je nekoliko osoba imalo male plastične etikete priheftane za neki deo odeće, uglavnom za unutrašnji deo kragne na jaknama. Pretpostavlja se da su etikete vrsta identifikacije, i navodno su se nalazile na odeći mentalno obolelih osoba. Na grobnici nisu primećeni znaci naknadnog narušavanja ili "pljačkaških" aktivnosti, te ju je arheološki tim stoga klasifikovao kao primarnu grobnicu.¹³

47. Institut za sudsku medicinu je na pronađenim posmrtnim ostacima izvršio obdukciju i antropološke preglede u mrtvačnici na licu mesta kako bi se utvrdio uzrok i način smrti. Tim Instituta je sastavio odvojene izveštaje o rezultatima ovih autopsija.

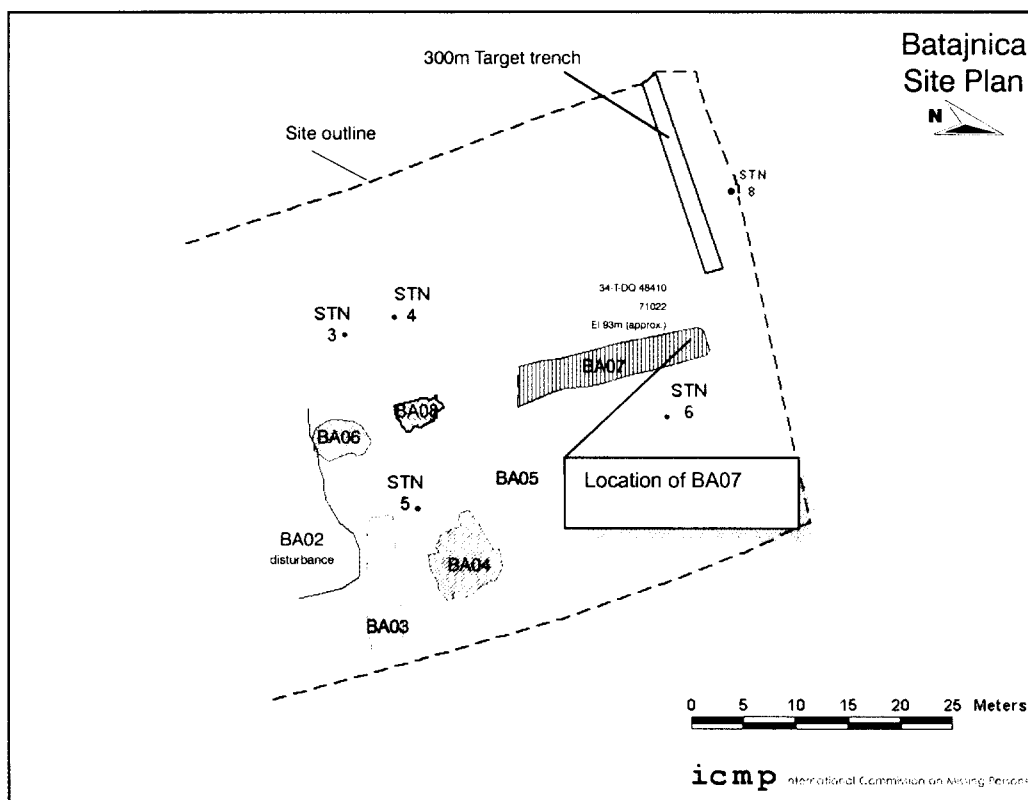
48. Predmeti koji su nađeni tokom arheološkog iskopavanja takođe su predati Institutu za sudsku medicinu na dalje proučavanje.

H OTKOPAVANJE BATAJNICE 7 (BA07)

Od 04.11.2002. do 16.12.2002.

Izveštaj je predat 02.01.2003

¹³ supra

/skica lokaliteta masovnih grobnica u Batajnici, grobnica BA07 posebno naznačena/

49. Jedna velika grobnica sa ulaznom rampom, približno 14m duga, 2,80 do 2,90m široka i 2,7m duboka, je pronađena severno od grobnice BA05, i iskopavana je pažljivom i kontrolisanom upotrebom mehanizacije sve dok sadržaj grobnice nije površno otkriven. Tim forenzičkih arheologa i antropologa je onda nastavio sa iskopavanjem koristeći ručni alat i arheološke tehnike, pod nadzorom ICMP-a. Po arheološkim nalazima, nađeni su posmrtni ostaci oko 74 osobe.

50. Otkriveno je pet odvojenih slojeva (obeleženih kao Slojevi 1 – 5, sloj 5 je najstariji). U svakom sloju su nađeni posmrtni ostaci u različitim stanjima očuvanosti, kao i određeni predmeti uz njih koji su od forenzičkog značaja. Svi slojevi su nesistematski smešteni u grobnicu. Tim arheologa i antropologa nije primetio znakove uobičajenog sahranjivanja ili pogrebnih obreda. Očuvanost posmrtnih ostataka se razlikovala. Na mnogim telima bilo je znakova skeletonizacije, saponifikacije i mumifikacije. Na nekoliko posmrtnih ostataka videli su se tragovi pokušaja da se unište vatrom. Oko 90% posmrtnih ostataka otkriveno je sa očuvanom odećom, a arheološki tim nije opazio da je ijedno telo bilo u vojnoj uniformi. Arheološki tim nije otkrio niti opazio znakove vezivanja, niti poveze za ruke ili oči. Na grobnici nisu

primećeni znaci naknadnog narušavanja ili "pljačkaške" aktivnosti. Poslednji iskopani sloj, sloj 5, sadržavao je tri različita tipa zemljišta, verovatno sa mesta gde su prvobitno sahranjeni. Uzorci zemljišta su uzeti i preporučena je daljnja analiza kako bi se utvrdilo mesto porekla. Uzeta su još i dva uzorka biljnog materijala i preporučeno je da se izvrši analiza tipa, porekla i doba rasta.

51. Tim Instituta za sudsku medicinu izvršio je obdukciju i antropološke testove posmrtnih ostataka u mrtvačnici na licu mesta kako bi se utvrdio uzrok i/ili način smrti i prikupili podaci koji bi pomogli u identifikaciji ostataka. Na osnovu obdukcija napravljeni su odvojeni izveštaji.

54. /sic/ Predmeti koji su nađeni tokom arheoloških iskopavanja na lokalitetu takođe su predati istražiteljima sa Instituta za sudsku medicinu u cilju daljnjeg /kao u originalu/.

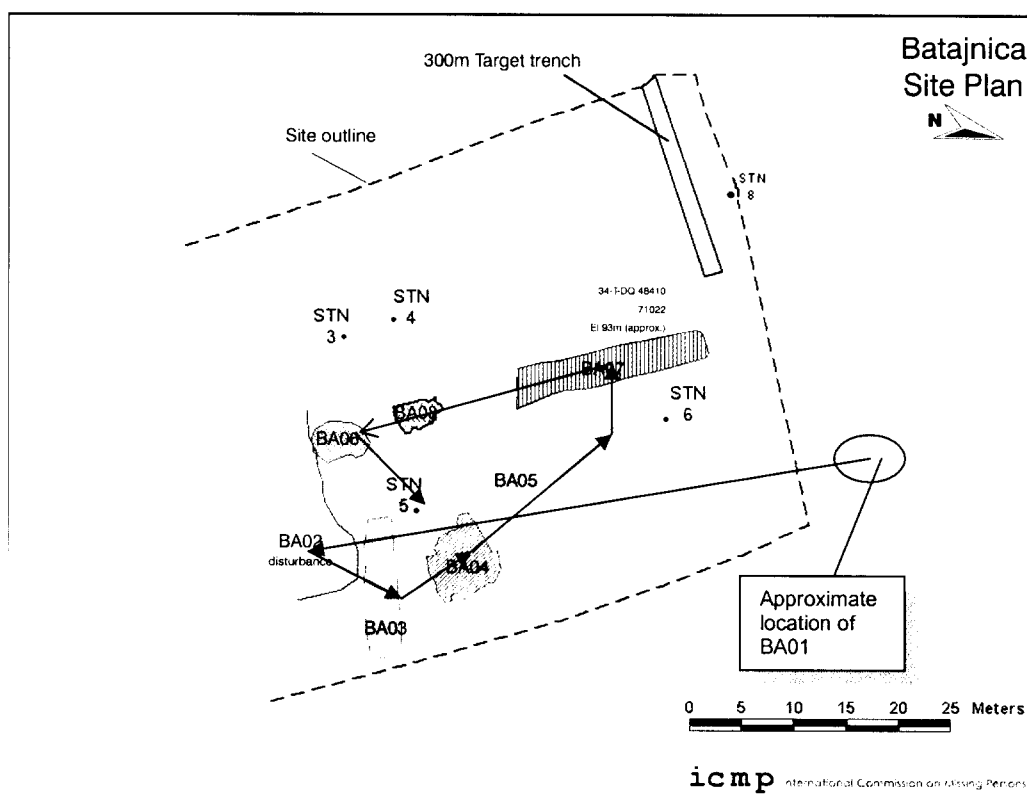
I ASPEKTI NAKON IZVRŠENOG ISKOPAVANJA

57. /sic/ Arheologija lokaliteta i objekata možda može da bude stavljena u vremenski okvir analizom postupka odlaganja u svakoj grobnici i objektu ponaosob. Bilo je više postupaka koji su uključivali veliki broj isprepletanih tela, izmešanih, bačenih ili namerno ostavljenih. Na mnogim telima videli su se tragovi oštećenja izazvani vatrom, kod nekih do potpunog uništenja. Oštećenja izazvano mehanizacijom su rezultat naknadnog iskopavanja ili polaganja u grobnice. Na nekoliko slojeva je uočeno da su namerno sabijeni upotrebom teške mehanizacije. Pretpostavlja se da su delovi vozila pronađeni na lokalitetu u vezi sa vozilima koja su korišćena za dovoženje tela na lokalitet. Pronađen je i deo mrtvačkog sanduka sa telom što navodi na zaključak da su neki od posmrtnih ostataka koji su doveženi na lokalitet prethodno bili ekshumirani sa normalnog groblja. Među pronađenim telima bilo je žena, međutim većina su ipak bila tela odraslih muškaraca.

60. /sic/ Raspoloživi dokazi korišćeni su kako bi se predočio redosled po kom su pravljene grobnice, a što ukazuje na sledeći redosled:

1. Napravljena je BA01, a zatim zatrpana.
2. Napravljena je BA02, a zatim zatrpana.
3. Napravljena je BA03, a zatim zatrpana.
4. BA04 je lokacija na kojoj se nalazio šut i zemlja iz grobnice BA03, pre nego što je vraćena u BA03.
5. BA05 je napravljena i delimično zatrpana, sem u predelu ulazne rampe.
6. BA06 je predeo gde je bilo jake vatre, neki od posmrtnih ostataka su u BA05.
7. BA08 je napunjena posmrtnim ostacima iz BA06.
8. BA05 je potpuno zatrpana.
9. BA07 je napravljena i potpuno zatrpana.

61. Izgled čitave površine je izmenjen kako bi se sakrile lokacije grobnica, nakon što su tela zakopana. Ako proučimo nađene dokaze iz svake grobnice, moći ćemo da sklopimo moguću sliku događaja koji su se desili.

/Shema lokacije u Batajnici; /odrednice priložene u shemi/:

- rov za mete dug 300m
- spoljna linija lokacije
- približna lokacija BA01/

1. Faza br. 1: BA01

64. Lokalitet BA01 nalazi se izvan strelišta. Konstrukcija rešetke od drvenih trupaca na dnu, ispod mase leševa, za koju je bilo potrebno vremena da se napravi, navodi na zaključak da je BA01 verovatno bila prva u nizu grobnica koje su bile izgrađene. Mali broj pronađenih posmrtnih ostataka – 36, navodi na zaključak da je za transport posmrtnih ostataka na ovaj lokalitet korišćeno jedno vozilo, najverovatnije neki tip kamiona sa ceradom.

2. Faza br. 2: BA02

65. Za razliku od BA01, ova grobnica je predviđena za ukop većeg broja leševa. Na skućenom lokalitetu BA01, bezbedno manevrisanje velikim vozilima bilo bi otežano. Možda se smatralo da bi veći prostor na severnom kraju strelišta bio pogodniji, imajući u vidu veličinu tih vozila i činjenicu da je ovaj prostor zaklonjen visokim nasipima od direktnog pogleda iz skladišta naoružanja, ali i od spolja. Izgradnja mosta od železničkih pragova i zemlje na istočnom kraju 200m dugog rova za mete omogućila bi prelaz mašinerije i vozila preko tog rovova, do severnog dela lokacije.

66. Donji sloj zemlje na lokalitetu strelišta sastoji se od veoma finog nestabilnog peska/mulja, barem na dubini od prva dva metra, nakon čega postaje čvršća matrica koja sadrži glinena sočiva.¹⁴ Može se pretpostaviti da se jedan veliki šleper natovaren datim leševima parkirao preblizu južne ivice otvorene grobnice. Južna strana grobnice popustila je pod teretom i šleper se prevrnuo ili upao na stranu u otvorenu grobnicu. Pošto je grobnica bila plića od visine šasije kamiona, to bi značilo da se kamion tada mogao videti iznad nivoa zemlje, izvrnut na stranu. Da bi se kamion izvukao, bilo je potrebno izvlačiti ga za šasiju iz grobnice. Ova radnja bi mogla bi objasniti uzrok izmešanosti mase leševa sa potpornim koturovima, ceradom i bočnim stranicama kamiona, a mogla bi i da razjasni zašto se u BA02 nalazio najveći procenat

¹⁴ Skinner (2001)

raskomadanih leševa i delova tela, u poređenju sa ostalim iskopanim grobovima u Batajnici.

3. Faza 3: BA03

67. BA03 je kopana pomoću utovarivača točkaša, na šta ukazuju otisci guma pronađeni na dnu grobnice. Ljudski posmrtni ostaci bačeni su u grobnicu u vidu jednog tovara. U masi posmrtnih ostataka nalazili su se /i/ leševi koji su bili umotani u plastične folije zalepljene širokom lepljivom trakom, zatim u nepričvršćene folije, ćebad i u vojne vreće za transport posmrtnih ostataka. Čini se da su manje grupe verovatno bile pokupljene sa različitih lokacija i da su, kao i u slučaju BA01 i BA02, posmrtni ostaci verovatno bili doveženi do grobnice u jednom kamionu. U toku raščišćavanja rampe na grobnici, pronađen je jedan dupli trag od guma vozila sa dvostrukom osovinom, u blizini zapadne ivice mase posmrtnih ostataka.

68. Postoje dokazi da je BA03 iskopana nakon zatrpavanja BA02, što je potkrepljeno /?pronaskom/ šipke, koja je bila deo ceradom pokrivenog kamiona, zatim rude za šlepovanje, jedne pokidane sajle za šlepovanje i moguće zadnje stranice kamiona (artefakt broj: 032/A), koji su možda pali na stranu BA02 u toku operacije šlepovanja, a zatim bili bačeni, ili gurnuti na leševe u BA03.

4. Faza 4: BA04

69. Strogo uzevši, BA04 nije grobnica, niti je otkriven ikakav dokaz koji bi ukazivao na to da je ona ikada korišćena za zakopavanje ljudskih posmrtnih ostataka. Međutim, ona se ne može odbaciti kao irelevantan objekat. Kao gomila otpada povezana sa kopanjem BA03, ona pomaže da se uskladi kopanje i zatrpavanje BA03 i BA05.

5. Faza 5: BA05

70. Tokom iskopavanja rampe za BA05 mogao se videti jedan plitak ravan zasek na delu koji gleda na istok. Postoje pretpostavke da je ovaj zasek nastao pre kopanja BA05 i da je možda povezan sa zatrpavanjem BA03. Ovaj zaključak podupire i činjenica da nema tragova guma od mehanizacije, koji bi išli od zapada ka istoku,

preko gornjeg nasipa rampe za BA05. Takođe je jasno i da BA07 nije mogla biti otvorena u vreme zatrpavanja BA05. Nekoliko vozila je moralo učestvovati u donošenju tela do zapadne ivice grobnice, a najmanje jedan utovarivač je morao raditi severno od BA05. Nije moguće da je BA05 bila otvorena u isto vreme kad i BA07, jer BA07 ima dubok presek kao i to da bi, uzimajući u obzir blizinu i nestabilnost donjeg sloja zemlje na tom lokalitetu, težina vozila i mašinerije urušila bilo kakvo dublje iskopavanje na tom lokalitetu. Između ostataka leševa upaljeno je nekoliko velikih vatri uz pomoć benzina i guma motornih vozila, a koje su oštetile mnoge posmrtno ostatke.

6. Faza 6: BA06

71. Kao i BA04, ni BA06 nije masovna grobnica, ali još uvek predstavlja važan objekat koji je nastao nakon vatre i naknadnog prebacivanja posmrtnih ostataka u otvoreni kraj BA05, nakon što su ostaci kamiona i ljudskog tovara izravnati buldožerom, ili pokupljeni i premešteni.

7. Faza 7: BA08

72. Iskopavanje je pokazalo da je BA08 predstavljala ostatak nepravilne kružne depresije, nastale nakon vađenja koren jednog velikog drveta, u kojoj su nakon toga završili ljudski posmrtni ostaci, do čega je došlo zahvaljujući upotrebi mehanizacije na BA06, dok je mala količina tinjajućeg materijala ispala iz kašike mašine dok je ova išla ka BA05 i bila ugažena točkovima mašine u najdublje ivice depresije.

8. Faza 8: Završetak zatrpavanja BA05

73. Kao što je već ranije pomenuto, južni kraj grobnice verovatno je bio otvoren u vreme vatre u BA06. Izgleda da je u jednom trenutku pre toga poslednji tovar posmrtnih ostataka (tovar broj 10) stavljena na površinu rampe. Nakon ubacivanja materijala iz BA06, grobnica je potpuno zatrpána.

9. Faza 9: BA07

74. Arheološka posmatranja lokaliteta navode na zaključak da iskopavanje BA07 i njeno zatrpavanje predstavljaju jedinstven događaj. U BA07 nalazilo se nekoliko tovara, koji su možda bili nanovo ekshumirani i transportovani iz različitih krajeva na Kosovu. Upotrebljena su najmanje dva kamiona u kojima je bila mešavina tela, zemlje i stranih predmeta. Dokazi za to prikupljeni su sa dna rampe grobnice, gde je vozilo sa teškim točkovima ušlo u grobnicu, u pokušaju da utaba tovar i posmrtno ostatke. Nisu primećeni tragovi jače vatre, kao u prethodno iskopenim grobnicama, iako je postojao jedan neuspeli pokušaj da se vatra upali. Ovo navodi na zaključak da je BA07 ili iskopana nakon što su ostale grobnice zatrpane, ili je odlučeno da se svi dokazi zakopaju i da se vatre ne pale.

10. Faza 10: Zatvaranje i prikrivanje grobnica

75. U pokušajima da se zamaskira čitava lokacija, kamionima je dovožena zemlja sa drugih lokacija i nanošena preko površine grobnica, čime se formirao lažni horizont /nivo/. Dokazi o ovome zabeleženi su tokom prve obrade mehanizacijom i opisivanja objekata, koje je nadgledala ICMP /Međunarodna komisija za nestala lica – nadalje MKNL/.

J OPŠTE VREME ISTOVARANJA

76. Tokom iskopavanja nije bilo znakova da su grobnice bile dugo vremena otvorene. Ovo navodi na zaključak da su grobnice iskopane, leševi istovareni i zatrpani u kratkom vremenskom roku, možda u roku od nekoliko sati. Ovo takođe može ukazivati i na to da su vozila sa leševima bila parkirana na strelištu, ili u njegovoj blizini, i da su istovarana kad bi se ukazala zgodna prilika. Nije bilo moguće uočiti išta što bi ukazivalo na vreme smrti ili istovaranja. Ručni satovi koji su pronađeni na nekim od leševa izgleda da su imali automatske mehanizme za navijanje, koji su moguće, a možda i ne, pokrenuli satni mehanizam u toku transporta leševa.

Drugi Deo: PETROVO SELO**EKSHUMACIJE izvršene u Petrovom Selu,**

jula meseca 2001.

Okružni sud u Negotinu:

Miroslav ARZENČIĆ	glavni tužilac
Milorad MOMČILOVIĆ	sudija
Boško RADOJKOVIĆ	kriminalistički tehničar
Vukašin SPERLIĆ	načelnik policije

Institut za sudsku medicinu, Niš

Dr Aleksandra ANTOVIĆ	student forenzičke patologije
Dragan ĐORĐEVIĆ	medicinski tehničar, pomoćnik obducenta
Dr Tatjana R. ĐORĐEVIĆ	forenzički patolog
Dr Goran ILIĆ	forenzički patolog
Dr Radovan KARODIĆ	forenzički patolog
Dr Lidija KOSTIĆ-BANOVIĆ	forenzički patolog
Stojan MILOSAVLJEVIĆ	pomoćnik obducenta
Dr Vujadin OTAŠEVIĆ	forenzički patolog i voda projekta
Dr Milija SPALEVIĆ	forenzički patolog
Dr Jovan STOJANOVIĆ	načelnik Instituta i forenzički patolog
Dr Miodrag ZDRAVKOVIĆ	forenzički patolog

Međunarodna komisija za nestala lica (ICMP)

Dr Mark SKINNER, DABFA /lice sertifikovano od strane Američkog odbora za forenzičku antropologiju/ - međunarodni posmatrač, forenzički antropolog

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY)

William FULTON	međunarodni posmatrač, istražitelj
Marina KRSTIĆ	prevodilac

Fond za humanitarno pravo, Beograd

Mojca ŠIFERT

posmatrač, pravni analitičar

Obezbeđenje

Okružna policija

A SAŽETAK

1. Istragu na dva lokaliteta u reonu Petrovog Sela, u blizini Kladova, u istočnoj Srbiji, sproveo je Okružni sud u Negotinu, uz pomoć stručnog tima sa niškog Instituta za sudsku medicinu. Posmrtni ostaci 75 lica izvađeni su iz dubokih jama u blizini centra za obuku specijalne policije. Jame su bile zatrpane mešavinom zemlje i otpadnih materijala. Reč je navodno o posmrtnim ostacima kosovskih Albanaca, žrtava u kosovskom konfliktu, čiji su posmrtni ostaci prebačeni na ovo područje u proleće 1999. godine. Na oba lokaliteta, na iskopanim posmrtnim ostacima uočeni su dokazi o ranama nanesenim vatrenim oružjem, kako na mekom tako i na tvrdom tkivu.

2. Petrovo Selo I (u daljem tekstu PS/I), čije su GPS koordinate 13898, 43561 (visina 437 m), predstavlja manju od dveju spomenutih lokacija i nalazi se približno 75m severno od forenzičkog logora, sa zapadne strane uzanog puta koji je nedavno proširen, navodno radi prolaska poljoprivrednih vozila.

3. Petrovo Selo II (u daljem tekstu PS/II), čije su GPS koordinate 13946, 43423 (visina 432 m), nalazi se približno 150m jugoistočno od PS/I, a istočno od logora. Iz male, ali relativno duboke jame, površine oko 3 x 3m i dubine oko 3,5m izvađeno je 59 tela. Grobnica se nalazi sa južne strane uzanog puta koji se od lokacije grobnice nastavlja ka brdovitom predelu. Neki od posmrtnih ostataka nadenih u toj grobnici nalazili su se u vrećama za transport posmrtnih ostataka.

4. Radovi na lokaciji PS/I počeli su pre prve posete MKNL /Međunarodne komisije za nestala lica/ 25. juna 2001. Iskopavanje na toj lokaciji završeno je 26. juna 2001. Krajem tog dana otpočelo je iskopavanje na lokaciji PS/II, a koje je završeno 28. juna 2001. Autopsije posmrtnih ostataka sa lokacije PS/I otpočele su 25. juna i završile se 27. juna. Autopsije posmrtnih ostataka iz PS/II otpočele su 27. juna i završile se 1. jula, mada su pregledi odeće završeni zaključno sa danom 4. jula.

5. Zbog problema u vezi sa nabavkom kamiona - hladnjače, bili smo primorani da, nakon izvršene analize, posmrtnu ostatku ponovo zakopamo na obližnjem privremenom groblju, posebno napravljenom za tu svrhu. U tom cilju, dovezeno je nekoliko bagera pomoću kojih je to privremeno groblje izgrađeno. Svaki nanovo zakopan leš obeležen je drvenim grobnim znakom sa brojevima i podacima urezanim na drvenoj površini.

B. STRATEGIJA EKSHUMACIJE

6. Pre dolaska posmatrača MKNL, upotrebljena je teška mehanizacija za raskopavanje zemljišta na obe lokacije. Posmatrač nije zabeležio originalne konture površine zemljišta. Pored mašina za raskopavanje zemljišta, od kopačkih pomoćnih sredstava korišćene su samo lopate i ašovčići za čišćenje vidljivih vreća sa posmrtnim ostacima, pre njihovog izvlačenja. U tom procesu učestovavo je jedan forenzički patolog uz pomoć nekoliko radnika. Čim bi telo ili kontejner (najčešće plastična vreća) bili u dovoljnoj meri izdvojilo, usledilo bi beleženje, vađenje iz zemlje i prebacivanje u šator za vršenje autopsije, na post-mortem analizu. Na PS/II napravljena je rampa uz pomoć kopača kako bi se obezbedio lakši pristup jami i umnogome ubrzalo izvlačenje tela.

1. Obrada posmrtnih ostataka izvan lokacije grobnice

7. Izvađeni posmrtni ostaci/tela odlagani su u šator za čuvanje istih, do autopsije, koja je vršena u posebnom šatoru. Sva zapažanja u vezi sa autopsijama i opisi odeće beleženi su rukom, ili kucani po diktatu patologa, koji su radili u parovima.

8. Stanje tela i njihova relativno dobra očuvanost omogućili su forenzičkom timu iz Niša da obavi vrlo kvalitetne autopsije. Oni, međutim, nisu imali fizičkog antropologa na lokaciji.

9. Raspon stanja u kom su se tela nalazila kretao se od izvesne saponifikacije tkiva do tkiva kašaste, izdrobljene konzistencije. Koža je uglavnom bila u dobrom stanju, a

kosa se i dalje nalazila na lobanji. Unutrašnji organi su bili u prilično dobrom stanju, dovoljno dobrom za prezervaciju radi histološke analize. Lobanje su bile neoštećene, mada u manjem broju slučajeva, ali se moždano tkivo /i tada/ gotovo uvek pojavljivalo u vidu amorfnе kaštaste mase unutar moždanih opni. Meso je uglavnom bilo stanju u kojem su se mogle uočiti povrede nastale *perimortem* /u ili oko vremena smrti/, ali i u stanju u kojem bi se, i na najmanji dodir ili pritisak, stvorili značajni post-mortem artefakti. Sa svih tela uzeti su uzorci tvrdog tkiva radi DNK analize. Na skoro svim telima bilo je ozbiljnih povreda nastalih *perimortem* usled kojih je došlo do dalje degradacije tkiva u tom delu nakon smrti. Putanje kretanja metaka su rekonstruisane putem detaljnog seciranja i ispitivanja, i, zajedno sa sondom, date na fotografisanje. Članovi tima su identifikovali ulazne i izlazne rane i diskutovali o njima među sobom. Takođe su identifikovali frakture nastale nakon smrti.

10. Procedura je predviđala konstatovanje opšteg stanja tela, a zatim skidanje odeće, uz obezbeđivanje razdvajanja svakog sloja ponaosob, pri čemu se broj /odevnih/ predmeta kretao do najviše 7 na gornjem delu tela i /?do/ 5 na donjem. Skoro sva tela su, do izvesne mere, bila obučena, a često i je bilo i previše odeće. Na mnogima su nađene jakne postavljene krznom, ponekad i dve. Takođe, mnogi pojedinci su nosili duge gaće, po dva džempera i dva para pantalona. Te osobe su bile obučene za ekstremno hladne vremenske uslove.

11. Po završetku autopsije, posmrtni ostaci su stavljeni u vreće za transport posmrtnih ostataka, bez odeće i ličnih predmeta, sa staklenom flašom za uzorke u kojoj se nalazio broj tela. Slično tome, broj tela je stavljan u providnu plastičnu kovertu koja je zaheftavana radi zaštite i sprečavanja prodiranja vlage, a etiketa bi bila prikačena na dršku rajferšlusa, sa spoljne strane navedene vreće.

2. Proces nastanka

Dimenzije, odlike i izgradnja groba

12. Sledeći podaci govore o prikladnosti /primenjivanih/ metoda rada na terenu, iskopavanja, autopsije i skupljanja forenzičkog dokaznog materijala. U ovom slučaju korišćen je hronološki pristup. Prema rečima oficira kriminalističke policije zaduženog za dokaze, PS/II je nastala pre PS/I.

13. Nakon što su tela /prvobitno/ ubačena i zakopana, na obe lokacije, u blizini jama u kojima su se tela nalazila, otkopane su druge rupe (jedna na PS/I i dve na PS/II), i to u neutvrđeno vreme. Zemlja iz tih, takozvanih «zamki» je bacana na vrh jama sa telima, a novootkopane rupe su punjene smećem, prevashodno stotinama plastičnih flaša od vode i drugih napitaka. Te dodatne rupe su možda namerno napravljene da bi ometale moguću buduću istragu.

PS/I

14. Na osnovu skica preseka /grobnice/ napravljenih u toku ekshumacije, vidi se da je mašinski iskopana jama obložena velikim najlonskim krilom, sličnim onom koje je viđeno u /grobnici/ Batajnica 05 tokom 2002. godine. U crnoj najlon kesi za đubre, na dnu jame, a iznad najlonskog krila, nađeno je mnoštvo hirurških rukavica i jedan ceo komplet odeće uključujući cipele, pantalone, košulju, džemper i jaknu. U pantalonama je nađen zgužvan papir u kojem su bile zapakovane hirurške rukavice. U kesi je takođe nađena zelena, gumena gas maska sa jednim razbijenim staklom i odećom, za koje se pretpostavlja da nisu pripadali nekoj od žrtava već nekom ko je bio uključen u pomeranje posmrtnih ostataka.

15. Masa od 13 izmešanih tela se nalazila ispod sloja smeća (plastičnih flaša, itd.). Sa navedenom masom tela bilo je izmešano osam ćebadi i četiri šatorska krila. Koliko se moglo utvrditi, tela nisu bila zamotana u ćebad. Iznad toga nalazio se sloj zemlje, a zatim tri tela, poređana jedno pored drugog. Jama je bila zatrpana zemljom. Od datog događaja kratka trava i tri manja žbuna su izrasli preko površine grobnice. Naznačena dubina između ta tri tela koja su se nalazila pri vrhu i centralne mase tela iznosila je 1.8m. Na fotografiji koja je pokazana posmatraču forenzičaru, data tri tela ležala su na oko pola metra razmaka jedno od drugog, sa glavama okrenutim u istom pravcu. Kanap, povezi za oči i balistički dokazni materijal, kao i dokument koji je sadržao tri imena, pronađeni su u vezi sa pomenuta tri tela.

2.3. PS/II

16. Dubina ove mašinski iskopane jame iznosila je oko 3.5m, a na njenom dnu se nalazila masa izmešanih tela. Nisu pronađeni tragovi vreća za transport posmrtnih

ostataka, ali su pojedina tela bila umotana u providan najlon čiji su krajevi bili zalepljeni. Ti omoti bili su slični onima pronađenim u BA 05. Tela koja su pronađena na gornjem nivou bila su u otvorenim, crnim ili plavim vrećama za transport posmrtnih ostataka. Sloj nabacane zemlje je izgleda bio dubok dva metra.

17. Na obe lokacije, postojale su snažne naznake da su tela bila ostavljena u trajanju od nekoliko dana do nedelju dana pre nego što su sakupljena i zakopana (npr. nedostaju zubi post-mortem, prisustvo uginulih larvi insekata i bube, kao i čaure iz kojih je trebalo da se izlegu odrasle muve), a tokom čega se odvijao proces njihovog raspadanja. Postoji nekoliko naznaka da su različiti konteksti (prostorni i vremenski) iz kojih su tela poticala. Na primer, postojalo je više vrsta vreća za transport posmrtnih ostataka, od crnih (kojih je bilo najviše) do nekolicine plavih i par improvizovanih vreća. Na PS/I, tri gornja tela nisu bila u vrećama za transport posmrtnih ostataka, za razliku od ostalih tela na toj lokaciji.

18. Pravilan raspored ta tri tela u vidu paralelne orijentacije, uz to da su pronađene rane nanete vatrenim oružjem, kao i povezi za oči i drugi povezi, ukazuje na činjenicu da su date tri osobe pogubljene na toj lokaciji. Navodno se između tih tela i onih ispod nalazio sloj zemlje, što ukazuje na dva različita slučaja zakopavanja. Za nekoliko vreća za transport posmrtnih ostataka koje su poticale iz PS/II bila je zalepljena krupna trava poput slame. Na jednom telu bili su prisutni tragovi paljenja. U nekim vrećama za transport posmrtnih ostataka, ali ne svim, uglavnom u onima iz PS/I, nađeni su lišće i grančice, koje je forenzički tim sakupio.

19. Iako je izgledalo da je većina pronađenih tela pripadala civilima, na jednom telu je bila uniforma VUK /sic/ /?OVK/ (Oslobodilačka vojska Kosova), na dva tela su se nalazili delovi uniforme, a na četvrtom telu se nalazila uniforma /?pripadnika specijalnih jedinica policije/.

3. Posmrtni ostaci

3.1. Osnovni biološki aspekti

20. Opservacije iz vremena obdukcije ukazuju na sledeće:

- 16-orica pojedinaca izvađenih iz PS/I bili su muškog pola
- Od 59 pojedinaca izvađenih iz PS/II, 7 je bilo ženskog pola.

3.2. Individualna obeležja

21. Zubne mape nisu pravljene, ali su zabeleženi prisutnost/odsustvo zuba, kao i restauracije, mostovi i zubne proteze. Karakteristični stomatološki zahvati su fotografisani. Posmatrač forenzičar nije zapazio nikakve zarasle frakture nastale pre smrti. Istaknuta je jedna amputacija malog prsta na nozi do koje je došlo pre smrti.

4. Fizički dokazni materijal

22. Uočeno je, pronađeno, sakupljeno, obeleženo i fotografisano mnoštvo različitih vrsta fizičkog dokaznog materijala. Tu se ubrajaju botanički uzorci i uzorci insekata, lekovi i zavoji, čebad i čaršavi, žica, kanap, baterije, staklo i različite vrste ličnih predmeta. Pronađena je nekolicina dokumenata sa imenima, od kojih se neka nalaze u drugom izdanju *Spiska nestalih osoba u vezi sa događajima na Kosovu od januara 1998.* koji je sastavio ICRC /Međunarodni komitet Crvenog krsta/.

23. Na obe lokacije pronađeni su povezi, uključujući i one pronađene na telima oko čijih su zglobova bili vezani. Pronađena su dva tela sa žicom vezanom oko članaka, a koja je bila povezana sa parčetom kanapa. Tri osobe čija su tela pronađena u gornjem delu PS/I navodno su imale poveze preko očiju i ustreljene su u glavu. Na PS/II pronađeno je nešto što bi moglo biti povez za oči.

24. Pronađeno je ukupno osam metaka - metak za pištolj /kalibra/ 8.7 mm i sedam pušanih metaka. Tragova paljenja je bilo vrlo malo.

5. Čuvanje

25. Pošto tim nije mogao da obezbedi kamion - hladnjaču, napravljeno je privremeno groblje. Iskopane su tri velike jame, u pravcu sever-jug, dubine 1.2 metra, na blagom nakošenom polju koje se nalazi između dve pomenute lokacije. U prvoj su se nalazili posmartni ostaci iz PS/I-1-16, smešteni u vreće za transport takvih ostataka, a postavljeni jedni do drugih, po tom redu i okrenuti u pravcu sever-jug. Lokacija

druge jame bila je severno od prve i u njoj su se nalazila tela iz PS/II, u vrećama, u redosledu 1-30. Treća jama je bila paralelna sa prvom, sa istočne strane. U njoj su se nalazile vreće za transport posmrtnih ostataka u redosledu 31-58, postavljene u pravcu jug-sever. Drvene grobne oznake sa trajno obeleženim brojevima tela/ukopa postavljene su duž zapadne strane sve tri jame. Sve jame su zatrpane. Zemljana površina je zaravnata na vrhu, a strane obrađene kako bi se dobila kosina.

C ZAKLJUČAK

26. Uprkos izazovima sa kojima se susreo na obe lokacije, forenzički tim je izvršio sve zadatke na pronalaženju, izvlačenju i prezervaciji dokaznog materijala, u skladu sa priznatim međunarodnim standardima. Tim je olakšao posao međunarodnih posmatrača forenzičara pruživši im potpuni uvid u svoje metode rada, i pruživši jasna i blagovremena objašnjenja. Treba primetiti da Sud nije dozvolio međunarodnim posmatračima da fotografski zabeleže sadržaj bilo koje od lokacija, niti aktivnosti forenzičkog tima. Štaviše, Sud je naredio da se sve fotografije koje je snimio kriminalistički tehničar predaju po završetku rada.

TREĆI DEO: KANJON DERVENTE, JEZERO PERUĆAC

ISKOPAVANJE U KANJONU DERVENTA, JEZERO PERUĆAC,
septembra meseca 2001.

Okružni sud u Užicu (zajedno sa predstavnicima suda u Bajinoj Bašti)

Dragutin JOVANOVIĆ - kriminalistički tehničar
Miodrag KRIVOKAPIĆ - istražni sudija
Dragan MANOVIĆ - tužilac iz Bajine Bašte
Branimir PETRONIJEVIĆ - okružni tužilac iz Užica
Ljubiša RADULOVIĆ - predsednik Okružnog suda
Milan RADULOVIĆ - predsednik Opštinskog suda

Stručni konsultanti (kamioni – hladnjače)

Dragan NIJEMČEVIĆ - šasija
Zvenko LAPTOŠEVIĆ - prikolica

Vojnomedicinska akademija u Beogradu, Institut za patologiju i sudsku medicinu

general major Zoran STANKOVIĆ - forenzički patolog
Nadica MARINKOVIĆ - forenzički patolog

Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu

Prof dr Marija ĐURIĆ - SREJIĆ - fizički antropolog

Međunarodna komisija za nestala lica (ICMP)

dr Mark SKINNER, PhD, DABFA - međunarodni posmatrač, forenzički antropolog

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY)

William FULTON - međunarodni posmatrač, istražitelj
Marina KRSTIĆ - prevodilac

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OSCE)

Ljiljana BOGDANOVIĆ - posmatrač

Silvija PANOVIĆ - ĐURIĆ - posmatrač

Chris KARPHAMMAR - posmatrač

Fond za humanitarno pravo, Beograd

Vladan MILADINOVIĆ - pravni analitičar/ posmatrač

Bezbednost

Policija Republike Srpske

A SAŽETAK

1. Istragu na lokaciji na jezeru Perućac u kanjonu Dervente, pored Bajine Bašte u zapadnoj Srbiji, sproveo je Okružni sud iz Užica, uz pomoć tima stručnjaka baziranog u Beogradu na čelu sa vojnim patologom dr. Zoranom STANKOVIĆEM. Ostaci su iskopani iz sekundarne grobnice i nakon iskopavanja su bili u izvesnoj meri fragmentirani i izmešani. Postmortem ispitivanjem je utvrđeno da ima najmanje 48 pojedinaca, uglavnom odraslih muškaraca koji su, pretpostavlja se, bili kosovski Albanci, žrtve kosovskog sukoba, čiji ostaci su na ovu lokaciju prebačeni u proleće 1999. godine. Takođe je postojala značajna količina balističkog dokaznog materijala.

2. Rad na lokaciji je otpočeo 6. septembra 2001. godine. Tim stručnjaka je proveo tri puna dana na ekshumaciji. Posmatrač MKNL je bio prisutan na lokaciji ekshumacije od 10. septembra. Lokacija je ostala otkopana do 13. septembra, kada je zatrpana. Autopsije su urađene u privremenom objektu, počevši od 9. septembra, dok je nadzor otpočeo 10. septembra posle podne i trajao je do 14. septembra.

3. Za operaciju, koja je uključivala objekte za pranje odjeće i procesuiranje ostataka, obezbeđena su značajna logistička sredstva, uključujući tu i tešku opremu za pomeranje zemlje, transport, pomoćne objekte i rutinsko snabdevanje.

4. Autopsije su izvršene u tunelima naizgled napuštene fabrike cementa, na obroncima planine Tare. Iskopani ostaci su privremeno smešteni na ovoj lokaciji, pre prebacivanja u Beograd radi konačne analize i odlaganja.

1. Geografija: položaj, teren i geologija

5. Koordinate lokacije su 34T DQ 68487 (istok – zapad) i 69190 (sjever – jug), visina je 292 metra, uz preciznost od 68 metara (ustanovljeno uz korišćenje 12-kanalne *Garmin Etrex* jedinice globalnog pozicioniranja (GPS)). Ekshumacija je izvršena na severnoj obali reke Dervente, u blizini mesta njenog uliva u Perućko jezero, oko 13 kilometara od Bajine Bašte. Ostaci navodno dolaze iz samog jezera.

Radi prilaza lokaciji u vreme ekshumacije (septembar) ponekad je bilo neophodno pregaziti reku, koja je zbog nedavnih kiša bila duboka oko 45 santimetara.

6. Kanjon Dervente je vrlo duboka i živopisna klisura koja u malom zalivu naglo izbija na jezero. Korito ove reke je očigledno pomereno tokom godina i postoje ostaci nekadašnje depresije korita na severnoj strani, gdje je i sama lokacija trenutno smeštena. Postojeće korito na jugu stvara drugu depresiju. Deli ih šljunčani nanos, koji se okvirno pruža u pravcu sever – jug i koji izgleda veštački, jer je vrlo ravan, uglavnom bez vegetacije i sastavljen od grubog kamena, koji nesigurno leži na naslagama jezera koje su vidljive na severnoj granici nanosa. Lokacija je smeštena na severnoj strani šljunčanog nanosa, oko 17 metara od proizvoljno odabrane središnje crte šljunčanog nanosa i 53 metra od najudaljenije severne granice nanosa. Iskopano područje u kojem su se nalazila tela je smešteno u blizini, ispod gomile grubog šljunka koja izgleda nestabilno.

2. Istorijat lokacije: lokalne priče i informacije iz vremena pre izlaska na teren

7. Istorija lokacije je vrlo dobro dokumentovana. Kako je ranije pomenuto, lokacija je smeštena na severozapadnoj strani veštačkog šljunčanog nanosa. Razlog za naglašavanje šljunčanog nanosa jeste taj što je, iako je njegova starost nepoznata, na lokaciji došlo do obimnih iskopavanja velikim mašinama da bi se stvorila masovna grobnica. Ispitivanje video materijala snimljenog u vreme ekshumacije ukazalo je na ujednačen izgled celog šljunčanog nanosa, što sugeriše moguću savremenost nanosa (ili barem njegovog gornjeg sloja) i grobnice.

8. Informacije pre posete, koje se odnose na to kako je zemlja pripremljena za prijem tela, na čin odlaganja tela i na korake preduzete na skrivanju tela, nisu bile na raspolaganju posmatračima MKNL. Međutim, posmatraču MKNL je bilo dozvoljeno da pogleda video snimak ekshumacije i da vrši nezavisna posmatranja delova lokacije na kojima nije vršena ekshumacija.

B STRATEGIJA EKSHUMACIJE

1. Snimanje lokacije i metodologija ekshumacije

9. U vreme posete posmatrača MKNL mestu ekshumacije, 10. septembra 2001. godine, postojala je velika iskopina, duboka oko 1.5 metara, koja je sadržala poneku ljudsku kost i parčiće metala i izolacije od staklene vune. Primećen je vrlo grubi, oštri šljunak izmešan sa minimalnom količinom zemlje. Sa obe strane iskopine su se nalazile velike gomile iskopanog šljunka sa sličnim materijalom. Nekoliko metara jugoistočno od malo severnije smeštene gomile šljunka, ali još uvek na severozapadnoj polovini nanosa, nalazili su se iskrivljeni i spaljeni metalni delovi i staklena vuna (što je kasnije identifikovano kao mali deo kontejnera hladnjače) prečnika oko 1.5 metara i visine oko jedan metar.

10. Šire područje šljunčanog nanosa je poravnano i po njemu raste visoka, ali retka gruba trava. Nije primećeno grmlje, osim na samom kraju, blizu rečnog korita i na rubovima ravnog područja. Primetno je da ni područje iskopavanja, ni njegova okolina nisu izgledali prirodno. Teren okoline je bio vrlo neravan samo sa niskim, grmastim drvećem koje je raslo iz nečega što je izgledalo kao starije, nagomilano područje vrlo oštrog šljunka. Prema sadašnjim dokazima, okolni teren je stvoren ili za vreme ekshumacije masovne grobnice, pretpostavlja se 1999, ili u isto vreme kada je stvoren i poravnat šljunčani nanos. Moguće da su se ta dva procesa odigrala u isto vreme.

11. Obavešteno je da je celo područje lokacije ispitano detektorom za metal, tokom čega je vrlo snažni signal naveo tim da se zaustavi i stavi u pogon veliku opremu za pomeranje zemlje kojom su kopali na označenom mestu, stvarajući rupu veličine 4 x 6 metara, dubine oko 1.5 metara. Na ovoj dubini je naiđeno na ostatke skeleta i metalne delove. Izgleda da su najpre odloženi ljudski ostaci na dno rupe, a da su različiti metalni delovi gurnuti u/na masu posmrtnih ostataka viljuškom originalne mašine za kopanje. Video snimak koji je napravljen u to vreme pokazuje da se metalni delovi počinju pojavljivati u isto vreme kad i deveto relativno celo telo, i ukazuje na to da se na neka tela naišlo pre pronalaženja metala.

12. Čim se naišlo na ostatke, prešlo se na ručno čišćenje i definisanje. I cela tela i delovi tela su primećeni u istom području, što takode ide u prilog tezi o "sekundarnoj" grobnici.

2. Procedura autopsije

13. Iskopani ljudski ostaci su smešteni u kese za tela (cela tela) i plave plastične kese (delovi tela). Oni su smešteni, u očekivanju daljeg procesuiranja, u sobu s bravom unutar jednog od tunela u fabrici cementa.¹⁵ Autopsije su vršene na jednom od četiri stola za autopsiju u drugom, većem ulaznom tunelu, u kojem je raspoloživi prostor kasnije omogućio timu polaganje svih skeleta na plastične folije bilo na policama ili na podu. Ovaj postupak je izuzetno ubrzao zadatak spajanja delova tela.

14. Ovaj sistem je omogućio da se obično radi na tri tela u bilo koje vreme. Patolozi su poštovali svoje standardne postmortem protokole i nisu koristili pisane protokole, već se oslanjali na rutinski tok koraka. Kao što je i uobičajeno, glavni patolog forenzičar diktirao je opažanja svom kolegi. Mišljenje o vremenu smrti je zasnovano na očiglednim znakovima poput, između ostalog, degenerativnih promena na zglobovima ili nezaraslih površina. Fizički antropolog je ispitivao pelvis radi oznaka pola. Patolozi su ispitivali elemente skeleta radi naznaka o uzroku smrti, a beležili su i potpunost skeleta dijagramima i zabeleškama. Dentalni sklop je ispitan i detaljno zabeležen, uključujući popravke i proteze. Lične stvari i posebni predmeti su prikupljeni, zabeleženi i zadržani za odvojenu analizu. Preliminarno fotografisanje i video snimanje sastojaka kese za telo je praćeno uklanjanjem sve odeće (vrsta odeće upućuje na to da su ove osobe umrle za vreme svežeg ili hladnog dela godine. Primećene su neke vunene jakne, a jedan pojedinac je nosio tri džempera) radi pranja i postavljanja kostiju u približni anatomske položaj. Ove poslove su obavljali zaposleni u opštoj službi i pomoćnici za autopsiju.

15. Doprinos antropologa ukupnoj analizi je bio značajan. Minimalni broj pojedinaca (MBP) je sastavljen korištenjem najosnovnijih elementa skeleta. Uz to, antropolozi su potvrdili mišljenje patologa da su se među iskopanim telima nalazile i jedna ili dve žene. Uzroci tkiva pogodni za DNK analizu su izvađeni iz desne bedrene

¹⁵ Supra at x.

kosti i predati MKNL na analizu. Na kraju antropološkog istraživanja, sve kosti određene osobe su stavljene u plastičnu vreću, a sva pripadajuća odeća stavljena je u vreću slične veličine. Svaka od njih je zapečaćena.

3. Posmrtni ostaci

3.1 Osnovni biološki aspekti

16. Na lokaciji je bilo znatne izmešanosti ostataka, do koje je na prvom mestu došlo zbog činjenice da su ostaci originalno bili sekundarni. Osnovni demografski presek uzorka su medijima dali sudovi. Na osnovu uzorka desne bedrene kosti određeno je da je bilo najmanje 48 osoba, uključujući jednu ženu.

17. Najmlađa osoba je bila adolescent. Nekoliko dugih kostiju za koje se smatra da su pripadale ovoj osobi, imale su nesrasle okrajine dugih kostiju. Fizički antropolog je zaključio da je razumna procena starosti ove osobe 17 godina. Patolozi su obezbedili konsektivne opise dužine i boje kose, dentalnog sklopa i popravki, uključujući mostove i proteze koje se mogu izvaditi, od kojih je nekoliko ukazivalo na to da se radi o uzorku srednje klase. Dentalne anomalije koje bi mogle pomoći individualizaciji slučaja su fotografisane.

3.2 Fizički dokazi

18. Pronadena je velika količina fizičkih dokaza, osim odeće i obuće, uključujući lične karte, vozačke dozvole, narukvicu, češalj, blister pilula. Ženska osoba je imala hirurški umetak ubačen radi saniranja frakture potkolenice (tibia). Takođe su iskopani i metalni delovi i staklena vuna iz kontejnera hladnjače.

3.3 Uzrok smrti

19. Uočen je jasan obrazac manje ili više raznesenih kostiju glave (uočen 21 slučaj). Nadeno je osam metaka u sedam osoba. Patolozi su u devet slučajeva ukazali na direktne dokaze o ranama kostiju glave nanetim vatrenim oružjem (meci i/ili klasično ranjavanje). Na nekoliko lobanja su bile vidljive ulazne rane. Većina njih se

nalazilo na donjem delu potiljačne kosti, ukazujući na to da su ove osobe ubijene pucnjem u potiljak. Primećene su i druge rane od metka na kostima glave. Jedan metak je pronađen skriven u kičmi. Glavni forenzički patolog je izjavio da je on tokom ispitivanja ostataka naišao samo na jedan uzrok smrti, naime, rane nanešene vatrenim oružjem.

4. Analiza metalnih delova

20. Dva stručnjaka za proizvodnju hladnjača (hauba i prikolica) su ispitali nagomilanu hrpu iskrivljenog metala, uključujući i slojeve staklene vune i izolaciju, u prisustvu predstavnika MKNL (12. septembra 2001.), prilikom čega su ponudeni sledeći zaključci:

- a) metalni i plastični, poliesterski delovi, pripadali su jednoj hladnjači; nisu bili prisutni delovi haube ili vozila.
- b) Većina materijala je bila sa desne strane kontejnera, ali je jedan mali deo dolazio sa prednjeg dela.
- c) Veličina je asocirala na vozila od 16-18 tona; naime, dimenzije celog kontejnera bi bile 6 metara dužine sa 2.5 metra širine.
- d) Postojalo bi 16 prikačnih mesta oko rubova poda, međusobno udaljenih 50 cm.
- e) Ova vrsta vozila nije proizvedena u Jugoslaviji u poslednjih 20 godina, ali se smatra da je sa "Zapada".

21. Najveći deo kontejnera hladnjače je prepoznat kao zadnji podni deo. Primećeni su dokazi o oštećenju vatrom sa unutrašnje strane ovog panela. Zadnja vrata, od kojih je ostao samo metal, su takođe ukazivala na to da je kontejner u nekoj fazi goreo. Sloj staklene vune je, pretpostavlja se, izgoreo. Ovo može ukazivati na to da je učinjen pokušaj spaljivanja tela dok su još bila unutar hladnjače; pod je donekle bio zaštićen od vatre masom posmrtnih ostataka.

5. Oštećenja od vatre/ spaljivanja

22. Elementi skeleta i odeća su pokazivali izolovane tragove gorenja, dosledno izloženosti vatri pomešane mase posmrtnih ostataka. Ispitivanje posmrtnih ostataka i

delova hladnjače je ukazalo na to da, iako je jama jasno sadržala spaljene elemente, na lokaciji ekshumacije nisu pronađeni tragovi vatre. Ovo ukazuje na to da se paljevina dogodila na drugom mestu, a ne u grobnici.

6. Publicitet

23. Glavni patolog je dostavio informacije medijima na kraju procesa ekshumacije i po završetku autopsija. Na kraju procesa ekshumacije je bilo dozvoljeno fotografisanje obrađene lokacije.

C ZAKLJUČCI

24. Uprkos izazovima nametnutim stanjem posmrtnih ostataka, srpski tim je obavio svoje zadatke otkrivanja, izvlačenja i čuvanja dokaza u skladu sa razumno prihvatljivim međunarodnim standardima. Tim je ubrzao zadatak forenzičkog nadgledanja međunarodnih posmatrača svojim u potpunosti transparentnim metodama rada, uključujući i pristup video-materijalima ekshumacije.

mr. Jon STERENBERG
Šef odseka za iskopavanja i ispitivanja
Kancelarija za sudsku medicinu
Međunarodna komisija za nestala lica

Prilog 1a Osnovni podaci o MKNL /Međunarodna komisija za nestala lica/

MKNL OSNOVNI PODACI

Pregled

U procesu političke tranzicije, posle perioda oružanog sukoba, nasilja ili represije, društvo se suočava sa teškim nasleđem povreda ljudskih prava, što često uključuje veliki broj nestalih lica kojima više nema ni traga ni glasa. Razrešavanje njihove sudbine je važno.

Postojanje velikog broja nestalih lica često predstavlja značajnu prepreku u izgradnji institucija, u mirovnim inicijativama i pomirenju u periodu posle sukoba.

Rasvetljavanje sudbine nestalih je od presudnog političkog interesa bivših zaraćenih strana.

Velika pažnja međunarodne zajednice može da bude delotvorna podrška društvima u periodu posle sukoba u zalaganju za izgradnju mira i pomirenja. Takvu podršku pruža MKNL.

Mandat

MKNL nastoji da obezbedi saradnju vlada i ostalih vlasti u pronalaženju i identifikovanju lica nestalih usled oružanih sukoba, drugih neprijateljskih dejstava ili kao posledica kršenja ljudskih prava, te da im u tome pomogne. MKNL takođe podržava rad ostalih organizacija i napore koje one čine, ohrabruje učešće javnosti u svojim aktivnostima i učestvuje u razvoju odgovarajućih izraza komemoracije i odavanja počasti nestalima.

Istorijat

MKNL je međunarodna organizacija stvorena 1996. godine, posle samita grupe G-7 u Lionu, u Francuskoj, sa ciljem da se bavi pitanjem lica nestalih usled različitih sukoba

u vezi sa Bosnom i Hercegovinom (BiH), Republikom Hrvatskom (RoC) i Srbijom i Crnom Gorom od 1991. do 1995. godine.

Posle sukoba na Kosovu i krize u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji (FYRoM), MKNL je proširila svoje delovanje i na slučajeve nestalih lica sa ovih područja. Glavni štab MKNL je u Sarajevu, BiH, ali ona takođe ima svoje kancelarije i u Republici Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori, kao i na Kosovu pod upravom UN /Ujedinjenih nacija/.

MKNL je nedavno odgovorila na molbu za pomoć koju su uputile vlasti u Iraku, a održava kontakte i sa ostalim zemljama koje imaju veliki broj nestalih lica. U humanitarne svrhe, MKNL takođe pruža pomoć u identifikaciji žrtava cunamija u jugoistočnoj Aziji.

Područja rada MKNL

Nauka u službi istine i pravde: sudska medicina

Odeljenje za sudsku medicinu MKNL je prvenstveno odgovorno za razvoj, primenu i upravljanje tehničkim postupcima prilikom pomaganja vladama u ekshumacijama, ispitivanjima i identifikaciji lica nestalih usled nasilnih sukoba. U regionu bivše Jugoslavije, Odeljenje za sudsku medicinu uvodi upotrebu DNK sistema za identifikaciju, koji je zasnovan na stanovništvu i koji zahteva sakupljanje i profilisanje uzoraka krvi članova porodica nestalih lica i uzoraka kostiju uzetih iz ekshumiranih posmrtnih ostataka. Proces identifikacije koji primenjuje MKNL podleže mehanizmima kontrole kvaliteta i potvrde kvaliteta, kao i nezavisnoj proverbi istog. Odeljenje za sudsku medicinu je organizovano u tri odseka:

Istorija masovne grobnice:

Program otkopavanja i ispitivanja: Program otkopavanja i ispitivanja se prevashodno odnosi na otkrivanje mesta masovne grobnice, vađenje i antropološko ispitivanje posmrtnih ostataka i na primenu naučnih metoda za poređenje evidencije podataka pre i posle smrti u svrhu forenzičke identifikacije.

Profilisanje nestalih:

Odeljenje za koordinaciju identifikacije: Odeljenje za koordinaciju identifikacije je zaduženo za prikupljanje uzoraka krvi od porodica sa nestalim srođnicima, pripremu uzoraka kostiju za ekstrakciju DNK, upravljanje kompjuterskim programom za upoređivanje DNK, sastavljanje i arhiviranje izveštaja o DNK i arhiviranje bioloških uzoraka.

Neoborivi dokaz identiteta:

DNK laboratorije: Program DNK laboratorija je zadužen za izdvajanje DNK iz bioloških uzoraka, profilisanje (dobijanje jedinstvene šifre iz) DNK i za pravljenje i pregledanje izveštaja o DNK pri pokušaju identifikacije posmrtnih ostataka. Pored toga, DNK naučnici učestvuju u istraživačkim i razvojnim aktivnostima za smanjenje troškova i poboljšanje postupka za identifikaciju.

Učešće javnosti: inicijative građanskog društva

Osim što nerešeno pitanje nestalih lica stvara prepreke u izgradnji posleratnih institucija, mirovnim inicijativama i pomirenju, porodice nestalih su slabo obavestene o postojećim i mogućim mehanizmima za otkrivanje istine o sudbini njihovih nestalih bližnjih. Povezanost grupa žrtava i ostalih NVO /nevladinih organizacija/ sa onima koji donose odluke je često nedovoljna, što stvara slabo i nekoordinisano građansko društvo u potrazi za istinom, pravdom i pomirenjem. MKNL veruje da članovi porodica nestalih lica i udruženja koja oni osnivaju mogu igrati bitnu ulogu u bavljenju pitanjem nestalih lica putem zalaganja, prosvetavanja, prikupljanja podataka i podizanja nivoa svesti javnosti. Zbog toga, zadaci Odeljenja za inicijative građanskog društva jesu da se ohrabri efikasno angažovanje članova porodica i ostalih pripadnika građanskog društva u zastupanju svojih interesa, kao i njihovo zalaganje za postizanje delotvornijeg rešenja pitanja nestalih lica, putem:

Osposobljavanja: omogućiti udruženjima porodica nestalih lica da budu jaka, nezavisna i u potpunosti angažovana na rasvetljavanju sudbine svojih nestalih srođnika; primenjuje se kroz davanje projekata udruženjima porodica, kao i kroz obučavanje i tehničku pomoć.

Umreženog rada: organizovati udruženja porodica u efikasne regionalne mreže koje će se baviti određenim pravima i potrebama članova porodica koji imaju nestale srodnike; primena se ostvaruje putem konferencija, sastanaka i publikacija.

Svesti: raditi u pravcu poboljšanja razumevanja pitanja nestalih lica i stanja preživelih članova porodice; primenjuje se u vidu aktivnosti usmerenih na zakonska, socijalna i ekonomska prava članova porodica nestalih i kroz podizanje nivoa svesti javnosti o pitanju nestalih lica kao o humanitarnom pitanju.

Specijalni projekti

Klasifikacija zločina protiv humanosti

Sistem za upravljanje bazom forenzičkih podataka (skraćénica na engleskom: fDMS – Forensic Database Management System):

fDMS je elektronska baza podataka forenzičkih naučnih aktivnosti MKNL koja prati proces ekshumacija i identifikacije od izviđanja i ekshumacije do identifikacije, zabeležavanja i sahranjivanja. MKNL je vladama u bivšoj Jugoslaviji i Iraku obezbedila korisnički pristup ovoj bazi podataka.

Putevi ka pomirenju:

Projekat za područja bivše Jugoslavije u cilju istraživanja različitih aspekata tranzicione i restaurativne pravde putem stvaranja prostora za činjenični dijalog između grupa žrtava i putem ohrabrivanja razmene iskustava na regionalnom i međunarodnom nivou po pitanju potrage za istinom, izgradnje poverenja, dokumentacije, pravosuđa i kompenzacionih mehanizama.

Nalaženje dugoročnih rešenja: izgradnja institucija

Na inicijativu MKNL, Institut za nestala lica za Bosnu i Hercegovinu proglašen je u avgustu 2005. godine državnom institucijom. Suosnivači ovog Instituta su MKNL i Vlada, što će obezbediti dugoročni mehanizam za bavljenje pitanjem lica nestalih

usled sukoba u Bosni i Hercegovini, bez obzira na njihovo etničko, versko ili nacionalno poreklo. MKNL je angažovana u inicijativama za izgradnju i drugih institucija na području bivše Jugoslavije.

Poverenici MKNL:

Istaknutost poverenika MKNL naglašava značaj koji međunarodna zajednica pridaje pitanju nestalih lica.

James V. KIMSEY (Predsedavajući)

Williem KOK

Her Majesty Queen NOOR

Michael PORTILLO

Rolf EKEUS

Među prethodnim predsedavajućim su bili:

Bob DOLE (Predsedavajući 1997. – 2001.)

Cyrus VANCE (Predsedavajući 1996. – 1997.)

Finansiranje

MKNL se finansira kroz dobrovoljne priloge, donacije i učešća vlada zemalja članica, u koje spadaju Danska, Finska, Nemačka, Grčka, Sveta Stolica, Island, Irska, Holandija, Norveška, Švedska, Švajcarska, Velika Britanija, Sjedinjene Države i Evropska unija. Fondacija C.S. Mott finansira projekat MKNL "Putevi ka pomirenju".

/na margini:/

Institut za nestala lica

MKNL

Alipašina 45a

71000 Sarajevo

Telefon: +387 (0) 33 21 86 60

Fax: +387 (0) 33 203 297

E-mail: cmp@ic-mp.org

Web: www.ic-mp.org

Dodatak 1 b Aktivnosti vezane za sudsku patologiju

1. Naučno odeljenje za sudsku patologiju (FSD) integralni je deo aktivnosti ICMP /Međunarodne komisije za nestala lica/.

2. FSD se sastoji od tri odeljenja:

1. Odeljenje za koordinaciju identifikacije (ICD)
2. Odeljenje za iskopavanje i pregled (EX i EX)
3. Laboratorijsko odeljenje DNK (DNK)

4. Osnovni posao **Odeljenja za koordinaciju identifikacije** sastoji se od sakupljanja i procesiranja velikog broja podataka dobijenih posećivanjem porodica i prikupljanjem uzoraka krvi. Svi ovi podaci sada se nalaze u Odeljenju za koordinaciju identifikacije. Podaci mogu da sadrže sledeće:

Imena i starosnu dob nestalih osoba;
Imena rodaka;
Mesta gde se nalaze lokacije;
Inventar skeleta;
Inventar zubala i kostiju za uzimanje DNK;
DNK profil kostiju i krvi;
Sparene DNK profile.

5. Njihov primarni zadatak je da, u skladu sa strogom SOP /standardnom operativnom procedurom/, pomognu pri identifikaciji pronađenih posmrtnih ostataka, na sledeće načine:

Analiza uzoraka kostiju izuzetih od posmrtnih ostataka koji se čuvaju;
Skrivanje porekla tih uzoraka korišćenjem bar koda;
Sparivanje DNK rezultata dobijenih iz kostiju i iz uzoraka krvi;
Pregled i sparivanje DNK profila.

6. Ovi se koriste da pomognu patologu i antropologu u procesu identifikacije.

7. Zadatak **Odeljenja za iskopavanje i pregled** je da pruži stručnu podršku lokalnim sudovima i komisijama za nestala lica iz Federacije, Republike /sic/ i Hrvatske, kako bi se maksimiziralo pronalaženje ljudskih posmrtnih ostataka i povezali dokazi sudske medicine iz različitih tipova grobnica lociranih širom bivše Jugoslavije. Ovo je deo Zajedničkog procesa ekshumacije (JEP) koji je ustanovljen 1996. godine, kao način da komisije različitih entiteta obavljaju ekshumacije na uzajamnim teritorijama. Ovo podrazumeva održavanje veze između organizacija kao što su: EUFOR /Snage Evropske Unije/ (vojska), EUPM /Policijska misija Evropske Unije/, OHR /Kancelarija visokog predstavnika/, ICRC /Međunarodni komitet Crvenog krsta/, MPI /Institut za nestala lica/, ICTY /Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju/, kao i pravosudnih organa entiteta i država. Ekipa stručnjaka ICMP sastoji se od: arheologa forenzičara, antropologa forenzičara, patologa sudske medicine i logistike u vidu specijalizovane mašinerije, potrošne robe i opreme koja nedostaje komisijama.

8. Ekipa za iskopavanje takođe obrađuje lokaciju gde se sumnja da postoje masovne grobnice, uz korišćenje različitih geofizičkih metoda, uključujući i studiju i analizu satelitskih snimaka i snimaka iz vazduha. Varijacije na lokacijama gde su posmrtni ostaci odlagani uključuju sledeće:

- Površina;
- Groblja i pojedinačni grobovi;
- Pećine i bunari;
- Kremacije (uništene zgrade);
- Sahranjivanje (masovne grobnice):
 - a) Primarne
 - b) Sekundarne (najveći problem za ICMP, zbog izuzetno fragmentiranih i uništenih ostataka);
 - c) Tercijarne.

11. Svaki od ovih tipova zahteva posebne arheološke metode, kako bi iskopavanje posmrtnih ostataka dalo najbolje rezultate.

12. Odeljenje za iskopavanje i pregled /EX i EX/ takode rukovodi i operiše na tri stalna objekta u BiH, koji se nalaze u Tuzli (PIP /Projekat identifikacija Podrinje), Lukavcu (PIPLC /nepoznata skraćenica/) i Sanskom Mostu (KIP /? Projekat identifikacija Krajina/), što uključuje analizu, identifikaciju i stručnu pomoć potrebnu za repatrijaciju otkrivenih posmrtnih ostataka.

13. Svaki od objekata zapošljava domaće i međunarodne zaposlenike i uspostavljen je radi identifikacije i rada na specifičnim oblastima otkrivanja, na primer: PIP vrši analizu na različitim lokacijama, koje su povezane sa padom Srebrenice; PIPLC je sastavljen da obavlja hitne poslove na veoma fragmentiranim posmrtnim ostacima, iz velikog broja sekundarnih masovnih grobnica lociranih na istočnim teritorijama BiH; dok je KIP zadužen za posmrtne ostatke otkrivene u Krajini i Republici Srpskoj (RS). ICMP takode ima zaposlene u jednom od primarnih centara za analizu i repatrijaciju sa sedištem u Banjaluci (RS).

14. Odeljenje za iskopavanje i pregled takode rukovodi malim odeljenjem za spoljne operacije, koje se bavi uspostavljanjem kontakata sa vladama stranih zemalja i poziva zainteresovane da posete ICMP, kako bi se upoznali sa načinima na koje se ICMP bavi pitanjem nestalih lica na teritoriji bivše Jugoslavije. Oni takode rade i na predlozima za spoljne operacije i na obuci stručnog osoblja u okviru objekata ICMP u BiH.

15. **Odeljenje DNK** je pre svega zaduženo za procesiranje DNK, prikupljanje i analizu DNK rezultata. Ovo odeljenje radi u nekoliko laboratorija širom bivše Jugoslavije, sa operativnim laboratorijama u Zagrebu (Hrvatska), Beogradu (Srbija) i Sarajevu (BiH).

16. ICMP je 2001. godine uvela sistem identifikacije zasnovan na DNK, čime je bila jedna od prvih organizacija koje su potvrdile međunarodno priznatu činjenicu da klasične oznake prepoznavanja mogu, u velikoj meri, biti zamenjivane sistemom zasnovanim na DNK. Ovo obuhvata i novu revolucionarnu tehniku DNK ekstrakcije, koja je razvijena u laboratorijama ICMP, zajedno sa u tu svrhu napisanim kompjuterskim programima za elektronsko sparivanje, koji su u stanju da vrše sparivanje kostiju čak i ako su kosti pronađene na različitim lokacijama.

17. Dakle, ključni doprinos i struktura odeljenja za sudsku patologiju /FSD/ obuhvata dobro standardizovane radne operacije i ciljeve, što obuhvata sledeće:

- Arheološke tehnike i standardizovano beleženje podataka (EX i EX)
- Osnove baza podataka (ICD)
- Identifikaciju zasnovanu na DNK (Odeljenje DNK), što obuhvata:
 - a) Prikupljanje uzoraka krvi od rodbine nestale osobe;
 - b) Prikupljanje ostataka kostiju, iz kojih se izdvaja DNK profil žrtve, koji se upoređuje sa profilom uzoraka dobijenih iz krvi rodbine.

Dodatak 2 a: ICMP - Tabela praćenja DNK za Kosovo, Novembar 2005.

Status uzoraka krvi	Kosovo	SCG	Ukupno		
Prikupljeni uzorci krvi	10629	2343	12972		
Uzorci krvi u bazi podataka	10432	2175	12607		
Broj nestalih lica prema sakupljenim uzorcima krvi	3328	667	3995		
Status uzoraka kostiju	Kosovo	SCG	Ukupno		
Primljeno od strane ICMP ICD (Tuzla)	3172	1010	4182		
Arhivirano	2676	960	3636		
Poslato u laboratoriju za DNK	2676	960	3636		
Profil kostiju u bazi podataka	2325	925	3250		
Izveštaji o DNK	Kosovo		SCG		Ukupno
	Albanci	Srbi	Albanci	Srbi	
Ukupan broj izveštaja	1277	301	819	0	2397
Zastupljene osobe	877	172	723	0	1772
Pridruživanje odvojenih elemenata skeleta	323	85	86	0	494
Izuzimanje slučajeva zasnovanih na pretpostavci	77	44	10	0	131
Predati izveštaji	1198	254	811	0	2263
Izveštaji na reviziji	26 (Sa)	1 (Sa)	11 (Sa)	0	38 (Sa)

Dodatak 2 b: Ostali osnovi i izvori za ovaj izveštaj

Dr M. SKINNER, DABFA /diplomata američkog odbora za forenzičku antropologiju/ (2001) Međunarodna komisija za nestala lica, ekshumacije u Petrovom Selu, Savezna Republika Jugoslavija, juli 2001 (izrađeno 6. avgusta 2001.).

Dr M. SKINNER, DABFA (2001) Međunarodna komisija za nestala lica, ekshumacije u kanjonu /sic/ Dervente i na jezeru Perućac, Savezna Republika Jugoslavija, septembar 2001. Izveštaj posmatrača ICMP, radna verzija, 13. novembar 2001.

Dr M. SKINNER, DABFA (2001) Batajnica, dve ekshumacije; Savezna Republika Jugoslavija, juli - septembar 2001. Izveštaj posmatrača ICMP, Forenzički program Međunarodne komisije za nestala lica. Radna verzija, 12. novembar 2001.

Dr M. SKINNER, DABFA i Dr Brenda KENNEDY (2001) Forenzički program Međunarodne komisije za nestala lica. Ekshumacija: Batajnica 1; Savezna Republika Jugoslavija, juni 2001. Izveštaj posmatrača ICMP, 30. juli 2001.

Dr M. SKINNER, DABFA (2001) MEMORANDUM: kratak rezime za Kathryn BOMBERGER, datum: 30. novembar 2001. Rezime o ekshumacijama u Srbiji 2001. godine koje je nadgledala ICMP; Radna verzija dokumenta.

Dr M. SKINNER, DABFA (2001) Potrebe /projekta/ ekshumacija za Srbiju – proleće 2002. Radna verzija (29-11-01). Budžetske potrebe i potrebe ekspertskeg tima.

Dr M. SKINNER, DABFA (2001) MEMORANDUM: DNK + izmešanost, za: Ed HUFFINE, John CREWS; Datum: 14. novembar 2001.

Dr M. SKINNER, DABFA (2001) MEMORANDUM: prolećne ekshumacije u Srbiji, za: Ed HUFFINE, Katheryne BOMBERGER, Datum: 16. novembar 2001.

Mr Andrej STAROVIĆ (2001) Izveštaj o arheološkim iskopavanjima na lokalitetu Batajnica – (BA01), obala Dunava; jun 2001. Istraživački centar Petnica, Srbija.

Mr J. STERENBERG, A. STAROVIĆ, I. VADUVEKOVIĆ, H. TULLER et al. (2002) Originalne forme tela i evidencija dokaza za BA03, BA05, BA04 i BA06.

Mr J. STERENBERG, H. TULLER, C. CROPPER, S DALEY et al. Originalne forme tela i evidencija dokaza za BA07 i BA08.

Mr H. TULLER (2002), arheolog forenzičar, Radna sveska ICMP, sekcije i planovi arheoloških posmatranja i iskopavanja za BA03, BA04, BA05, BA06 i BA07.

Mr J. STERENBERG (2002) viši arheolog forenzičar, Radna sveska ICMP, sekcije i planovi arheoloških posmatranja i iskopavanja za BA03 (od 20. juna 2002. do 26. jula 2002. godine).

Dr M. SKINNER, DABFA (2002) MEMORANDUM: Beleške sa terena (2002), za: Rick HARRINGTON; Datum: 29-07-2002.

Mr J. STERENBERG, AIFA /?/ (2002) viši arheolog forenzičar, Arheološki izveštaj ICMP (rezime); Izveštaj za ICMP Batajnica (BA03). Iskopavanja od 20. juna 2002. do 26. jula 2002. (Glavno iskopavanje). Radna verzija dokumenta poslata u Okružni sud Beograd, 8. avgusta 2002. godine.

Mr J. STERENBERG, AIFA (2002) viši arheolog forenzičar, Arheološki izveštaj ICMP (rezime); Izveštaj za ICMP Batajnica (BA05). Iskopavanja 2002. godine (Glavno iskopavanje). Radna verzija dokumenta poslata u Okružni sud Beograd, 8. avgusta 2002. godine.

Mr J. STERENBERG, AIFA (2002) viši arheolog forenzičar, Arheološki izveštaj ICMP (dodatak rezimeu); Izveštaj za ICMP Batajnica (BA03). Iskopavanja od 16. do 23. avgusta 2002. (Iskopavanje na rampi). Radna verzija dokumenta poslata u Okružni sud Beograd, 9. septembra 2002. godine.

Mr H. TULLER (2002), arheolog forenzičar, Arheološki izveštaj ICMP (rezime); Izveštaj za ICMP Batajnica (BA06). Iskopavanja od 19. avgusta do 2. septembra 2002. godine. Radna verzija dokumenta poslata u Okružni sud Beograd, 8. septembra 2002. godine.

Mr H. TULLER (2002), arheolog forenzičar, Arheološki izveštaj ICMP (rezime); Izveštaj za ICMP Batajnica (BA04). Iskopavanja od 30. jula do 2. avgusta i 5. i 6. septembra 2002. godine. Radna verzija dokumenta poslata u Okružni sud Beograd, 11. oktobra 2002. godine.

Mr J. STERENBERG, (2002) viši arheolog forenzičar, Terenska radna sveska ICMP, BA04, BA05, BA06, BA07.

Momir VUKADINOVIĆ, inženjer geofizike (2002) Srpski izveštaj za ICMP o geofizičkoj istrazi sprovedenoj u Batajnici 07. U Beogradu 2.11.2002.

Članak IWPR /Institut za izveštavanje o ratu i miru/ (2002) Zataškavanje zločina na Kosovu. Može se pročitati na sajtu:

<http://www.unmahnews.com/viewarticle.php?sid+762>: otvoren 19.6.2002.

Nepoznati autor (2002) Svedočenje posmatrača ICTY u Batajnici. Datum: 29.5.2002. - 2:46 popodne.

Vladimir GAGESCA (2002) službenik Medunarodne komisije za nestala lica za odnose sa vladama, beogradska kancelarija. Prevod na engleski članka originalno napisanog na srpskom jeziku; nedeljnik "Vreme", 7. novembar 2002. godine. Druga sezona iskopavanja "hladnjača"; Batajnička arheologija.

Mr S. DALEY i Mr H. TULLER (2002) arheolozi forenzičari; Arheološki izveštaj ICMP (rezime); Izveštaj za ICMP Batajnica (BA08). Iskopavanja od 21. do 26. novembra 2002. godine; 30. novembar 2002. godine.

Dr M. SKINNER, DABFA (2002) Ekshumacija Batajnica 3; Savezna Republika Jugoslavija, juli 2002. godine; Izveštaj posmatrača ICMP, forenzički program.

Poverljivo, radna verzija, 2. decembar 2002. godine.

Mr A. SCHOFIELD antropolog forenzičar; Opšta posmatranja izvršena na lokalitetu Batajnica, Srbija, od 5. do 22. novembra 2002. godine. Antropološka posmatranja.

Mr H. TULLER (2003) arheolog forenzičar, Rezime izveštaja Projekta forenzičkog nadgledanja ICMP; Arheološki i antropološki nalazi u vezi sa iskopavanjima na lokalitetu Batajnica 07 (BA07), Jugoslavija (Srbija), od 4. novembra do 16. decembra 2002. godine. Radna verzija dokumenta, 2. januar 2003. godine.

Mr J. STERENBERG (2003). Ekshumacija i pregled. Međunarodna komisija za nestala lica. Izveštaj o arheološkim nalazima u vezi sa iskopavanjima i pronalaskom posmrtnih ljudskih ostataka na nekoliko povezanih objekata u Batajnici, Jugoslavija (Srbija). Autor izveštaja: Mr Jon STERENBERG, AIFA, viši arheolog forenzičar ICMP; na osnovu priloga Mr Hugh-a TULLERA, arheologa forenzičara ICMP; Mr Andreja STAROVIĆA, arheologa iz Istraživačkog centra Petnica; Mr Sharnae DALEY, arheologa forenzičara na stažu pri ICMP. **Poverljivo: Radna verzija dokumenta, br 1.**

Nepoznati autor (? 2003/4) Rezime izveštaja /Odeljenja/ za iskopavanje i pregled o aktivnostima forenzičkog nadgledanja, u vezi sa iskopavanjima i pronalaskom posmrtnih ljudskih ostataka na nekoliko povezanih objekata lociranih u Batajnici, Srbija i Crna Gora; od avgusta do decembra 2002.; dokument ICMP.

Mr J. STERENBERG (2005). Stručni izveštaj o ekshumacijama Batajnica, Petrovo Selo, kanjon Dervente i jezero Perućac. Distribucija ograničena; ICMP.FSD. 31.05.doc.

Mr J. STERENBERG (2005). Opšta situacija, Batajnica 2002. Distribucija interno ICMP.FSD. 06.05.doc.

Mr J. STERENBERG (2005). Arheološka iskopavanja na lokalitetu Batajnica 1 (BA01). Distribucija ograničena; ICMP.FSD. 05.05.doc.

Mr J. STERENBERG (2005). Arheološka iskopavanja na lokalitetu Batajnica 2 (BA02). Distribucija ograničena; ICMP.FSD. 07.05.doc.

Mr J. STERENBERG (2005). Ekshumacije izvršene u Petrovom Selu. Poverljivo, ICMP.FSD. 09.05.doc.

Mr J. STERENBERG (2005). Ekshumacije izvršene u kanjonu Derventa i na jezeru Perućac. Distribucija ograničena, ICMP.FSD. 08.05.doc.

Prilog br. 3 Autorova biografija**Jon STERENBERG****Profil**

Profesionalni sam arheolog od svog odlaska iz Oružanih snaga Njenog Veličanstva /Britanska kraljevska vojska/ 1982. godine. Katedri za terensku arheologiju Univerziteta u Birmingham-u (B.U.F.A.U.) pristupio sam 1983. u svojstvu pomoćnika na terenu, a u vreme odlaska sa istog imao sam zvanje tehničkog direktora/ šefa projekta. Posedujem iskustvo u svim oblastima arheološkog procenjivanja i iskopavanja, uključujući rad na terenu, fotografisanje i kontekstualno beleženje. Tokom mog boravka u BUFAU, imao sam nekoliko različitih dužnosti među kojima i obučavanje post-diplomaca univerzitetske Katedre za drevnu istoriju i arheologiju, kao i rad na beleženju i interpretaciji istorijskih objekata i njihovih baštenskih prostora. U svoje sposobnosti ubrajam i logistiku, uključujući tu i rad sa mašinama i nadgledanje istog, pružanje tehničkih usluga, iskopavanje složenih grobalja, složenih urbanih lokaliteta, izradu analize nakon ekshumacije, sastavljanje izveštaja o radu zajedno sa ilustracijama.

Položio sam magistarski ispit (MRSc) iz forenzičke arheologije 2002. godine, a diplomu post-diplomskih studija (PD Dip) iz forenzičke arheologije sam dobio 2000. godine na Bournemouth Univerzitetu u Velikoj Britaniji. Trenutno pišem akademski udžbenik utemeljen na mojoj magistarskoj disertaciji o upotrebi arheologije u iskopavanju složenih masovnih grobnica, a od mene je zatraženo da obezbedim poglavlja i za buduće knjige. Takođe sam napisao zajednički naučni rad na tu temu.

Godine 1997, pozvan sam da radim za forenzički tim Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) koji je istraživao i iskopavao lokacije masovnih grobnica nastalih u toku sukoba na Balkanu, i moj zadatak je bio upravljanje arheološkim aktivnostima. U junu 2000. godine, dobio sam zadatak od Ujedinjenih nacija u New York-u da izvršim iskopavanje i vadenje tela pripadnika snaga UN koji su ubijeni u toku sukoba u Sierra Leone-u u zapadnoj Africi. Vršio sam dužnost višeg

forenzičkog arheologa i šefa projekta, uporedo sa ostalim dužnostima na terenu, a takode sam bio i veza sa snagama UN-a i drugim kancelarijama UN-a.

Početkom 2001. godine, MKSJ me je pozvao da budem arheološki posmatrač/ šef aktivnosti na terenu. Moj zadatak se sastojao u održavanju veze sa lokalnim entitetskim sudovima i komisijama, kao sudski veštak MKSJ. U isto vreme, obučavao sam tim bosanske komisije kako bi uvećali njihovu kolekciju forenzičkih dokaza.

Nakon završetka rada u MKSJ, u kojem periodu sam učestvovao u iskopavanju preko trideset masovnih grobnica, pozvan sam u Međunarodnu komisiju za nestala lica (MKNL) da radim kao viši forenzički arheolog/ šef aktivnosti na terenu. U početku sam bio smešten u Beogradu, u Srbiji, tokom 2002, i radio sam na visokom položaju pri timu specijalne komisije Srbije koja je vršila iskopavanja na lokacijama masovnih grobnica u okolini Beograda. Takode sam podučavao tim lokalnih arheologa sa Univerziteta u Beogradu forenzičkim iskopavanjima. Moje druge dužnosti sastojale su se od nadgledanja lokacija na kojima su lokalne entitetske komisije vršile ekshumacije, širom Bosne i područja Balkana. Kako bih doprineo tom procesu, sastavio sam «trofazni» prilaz problemu beleženja masovnih grobnica, koji sam uspešno primenio u Iraku u sklopu svog angažovanja u svojstvu savetnika za sudsku medicinu direktora Organizacije za ljudska prava i tranzicionu pravdu (OHRTJ /Organisation for Human Rights and Transitional Justice/) u Kancelariji prelaznih koalicionih vlasti (CPA /Coalition Provisional Authority/) u Bagdadu, u Iraku, između 2003. i 2004.

Nakon boravka u Iraku, vratio sam se početkom 2004. godine u MKNL kao načelnik sektora MKNL za iskopavanje i istraživanje, koji se nalazio u okviru odeljenja za sudsku medicinu, a u kojem je trenutno zaposlen 121 domaći i strani radnik. Trenutno se nalazim u Sarajevu gde, zajedno sa lokalnim vlastima, u funkciji savetnika i menadžera, radim na pitanjima vezanim za lokacije masovnih grobnica i nestale osobe. Nedavno sam dobio zaduženje da pomognem u raznim projektima u Iraku, Istočnom Timoru, Gruziji i Čečeniji, i trenutno se bavim izradom planova za kombinovanje međunarodnih ekspertskih timova i domaćih timova u cilju pružanja odgovarajućeg naučnog odgovora zahtevima lokalnih ministarstava za ljudska prava i porodica žrtava. Takode sam odgovoran za održavanje veze između State Department-a Sjedinjenih Američkih Država i novoformiranih timova za sudsku

medicinu pri Specijalnom sudu za Irak. Prisustvovao sam, kao podrška MKNL, nekolicini sastanaka u Jordanu i Kuvajtu između Ujedinjenih nacija i predstavnika iračkih vlasti.

Iako je moj primarni rad trenutno vezan za ljudska prava, aktivno pratim napredak arheologije u Velikoj Britaniji kroz kontakte sa prijateljima i kolegama sa Arheologije u Birmingham-u i kroz druge kontakte širom sveta.

Obrazovanje

- 2002** Magistar prirodnih nauka (MRSc) forenzičke arheologije, Univerzitet u Bournemouth-u. Naslov magistarskog rada: «Archaeological techniques and methods that may be used in the excavation and recording of contemporary primary and secondary mass graves /Arheološke tehnike i metodi koji se mogu primenjivati u iskopavanju i beleženju savremenih primarnih i sekundarnih masovnih grobnica/».
- 2001** Diploma post-diplomskih studija (PD Dip) iz forenzičke arheologije, Univerzitet u Bournemouth-u.

Knjiga: U izradi, zajednički autorski rad, (radni naslov) «Forensic Archaeology, Anthropology and the Investigation of Mass Graves /Forenzička arheologija, antropologija i istraživanje masovnih grobnica {štampanje planirano za decembar 2005.}.

Knjiga: U izradi, zajednički autorski rad sa Dr. Soren BLAU i Dr. Douglas UBLAKER {štampanje se 2006.}.

Knjiga: «The Archaeology of Mass Graves /Arheologija masovnih grobnica/», zajednički rad sa Prof. Richard WRIGHT i Ian HANSON, koja će biti deo «Forenzičke arheologije», lektorisana od strane John HUNTER-a i Margaret COX.

Naučni rad: «Turf Wars: Authority and Responsibility for the Investigation of Mass Graves /Teritorijalni ratovi: autoritet i odgovornost u istraživanju masovnih grobnica/», zajednički autorski rad sa Dr. Mark SKINNER {Forensic Science International}.

Članstvo u udruženjima

2002 – 2005	Savetnik Fondacije INFORCE (Arheologija)
2002 – još uvek	Član organizacije "Kenyon International Emergency Services" (Europe)
1997 - još uvek	Član "Forensic Search Advisory Group" (FSAG) /Savetodavna grupa za forenzička istraživanja/
1986 – 1995	Član komiteta grupe za bezbednost i zaštitu na radu Univerziteta u Birmingham-u.
1990 – još uvek	Pridruženi član Instituta za terensku arheologiju (IFA).

Relevantne kvalifikacije

C.I.T.B. (Odbor za obučavanje u građevinskoj industriji)

1986 – 2001 – još uvek	Dozvola za rukovanje teleskopskim handlerom, mašinom za iskopavanje od 360 i 180 stepeni i desetotonskim kamionom - damperom.
2001	Bezbednost na poslu.
2001	Zdravlje i bezbednost u građevinskoj industriji.
1984 – 1993	Ambulanta St. John, prva pomoć na poslu.
1995	Centar Univerziteta u Oxford-u za produžene studije. Zdravlje i bezbednost za arheologe.
1995 – 1997	Univerzitet u Birmingham-u, grupa za ocenjivanje rada.
1977 - 1979	Sutton Coldfield Koledž višeg obrazovanja, grafička umetnost i dizajn.

Radno iskustvo**April 2004. do danas, Međunarodna komisija za nestala lica (MKNL)**

Šef Odeljenja za iskopavanje i istraživanje: upravljanje lokalnim i međunarodnim timom naučnika angažovanih na iskopavanju i vadenju posmrtnih ostataka i forenzičkih dokaza iz masovnih grobnica, kao i ruvođenje trima objektima u kojima se vrši analiza i sastavljanje tih ostataka. Osoba za vezu sa State Department-om Sjedinjenih Američkih Država, IST-om /nepoznata skraćenica/ , UN-om i lokalnim BiH vlastima; vođenje projekata za misije u stranim zemljama. Višenje obuke i pružanje pomoći domaćim i međunarodnim ekspertima.

April 2002. do aprila 2004.

Viši forenzički arheolog: iskopavanje i vadenje posmrtnih ostataka i forenzičkih dokaza iz masovnih grobnica u Srbiji i Bosni.

Avgust 2003 – maj 2004, Savetnik Šefa Odeljenja za ljudska prava i tranzicionu pravdu Koalicione privremene vlade, Bagdad, Irak.

Dužnosti: savetovanje šefa Odeljenja u vezi sa pitanjima sudske medicine, konsultacije sa ministarstvima za ljudska prava, rad na proceni lokaliteta, koordinacija sa međunarodnim timovima i saradnja sa vojnim elementima unutar Iraka, nabavka fondova i sredstava za iskopavanja, izrada izveštaja i pravilnika za rad unutar Iraka, ažuriranje određenih baza podataka sa informacijama iz različitih izvora, davanje relevantnih saveta FCO /Foreign and Commonwealth Office: Ministarstvo inostranih poslova i Komonvelta/ u Londonu, i davanje informacija za štampu.

Avgust 2004 Policijske snage prestonice

Iskopavanje i otkrivanje ostataka "dileru drogom" iz plitke grobnice na području Londona.

Ujedinjene nacije (MKSJ /Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju/)

juni – novembar 2001.

mart – oktobar 2000.

mart – oktobar 1999.

april – oktobar 1998.

oktobar 1997.

juni – juli 1997.

maj 1997.

Iskopavanje forenzičkih dokaza i ljudskih ostataka iz više od 30 masovnih grobnica u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, uključujući tu primarne, sekundarne i opljačkane grobove. Osnovna analiza ljudskih ostataka sa pomenutih lokacija masovnih grobnica. Obuka i nadgledanje iskopavanja, uključujući i kontakt sa timovima lokalnih komisija i sa MKNL /Medunarodna komisija za nestala lica/. Izrada izveštaja o lokalitetu i procena nekoliko lokacija na kojima se pretpostavlja da se nalaze masovne grobnice, radi predaje istih MKSJ, kao i pisanje izveštaja o dokazima koji su u vezi sa ovim, za potrebe MKSJ.

Juni 2000

Misija Ujedinjenih Nacija u Sierra Leone (UNAMSIL)

Šef projekta i viši forenzički arheolog sa zadatkom da preduzmem akciju otkrivanja i analiziranja posmrtnih ostataka nekoliko vojnika Ujedinjenih nacija koji su ubijeni u akciji protiv pobunjeničkih snaga (RUF) koje su bile aktivne na lokalitetu Rogberi Junction /Čvor Rogberi/ u Zapadnoj Africi. Kontakti sa UN-om i međunarodnim vojnim snagama, kao i izrada izveštaja o dokazima u vezi sa ovim, radi predaje Tribunalu.

Februar 2000

Policijske snage Lincoln

Potruga i zatim iskopavanje ljudskih ostataka koji se odnose na ubistvo jedne odrasle osobe.

Februar 2000

Policijske snage oblasti West Mercia /Zapadna Mercia/

Iskopavanje i otkrivanje skeletnog dela ljudskih ostataka koji se odnose na smrt odrasle osobe.

- 1997 – 1999 Terenska arheološka jedinica Univerziteta Birmingham**
Šef projekta/ Tehnički upravnik
- Novembar 1997 Policijske snage Doline Temze**
Iskopavanje i izvlačenje ljudskih ostataka koji se odnose na ubistvo i pokopavanje odrasle osobe.
- Oktobar 1997 Policijske snage šireg područja Mančestera**
Potraga, lociranje i otkrivanje skeletnog dela ljudskih ostataka koji se odnose na smrt maloletnika.
- Septembar 1997 Policijske snage Derbyshire**
Istraga i otkrivanje razbacanih ljudskih ostataka.
- Maj 1997 Policija šireg područja Mančestera**
Potraga za mogućim ljudkim ostacima u vezi sa ubistvom odrasle osobe.
- 1993 – 1997 Tehnički upravnik** pri Arheološkoj terenskoj jedinici Univerziteta Birmingham
- 1989 – 1993 Službenik na terenu** pri Arheološkoj terenskoj jedinici Univerziteta Birmingham
- 1986 – 1989 Supervizor projekta** *Manpower Services Commission Roving Team* pri Arheološkoj terenskoj jedinici Univerziteta Birmingham
- 1985 – 1986 Arheolog**, Savet okruga Sandwell, Trust zamka Bromwich Hall Garden
- 1983 – 1985 Pomoćnik na lokalitetu**, *Manpower Services Commission Roving Team*, pri Arheološkoj terenskoj jedinici Univerziteta Birmingham

Forenzički izveštaji

- 2002 – 2005** Razni izveštaji o iskopavanjima i nadgledanju za potrebe MKNL, kao i izveštaji o akcijama i procenama za potrebe ORHTJ /?Organizacija za ljudska prava i tranzicionu pravdu/. Izrada serija monografija za MKNL u vezi povezanih lokacija masovnih grobnica unutar BiH (u izradi).
- 2000 – 2001** (MKSJ), izveštaji o iskopavanjima i forenzičkim nalazima sa nekoliko sadašnjih masovnih grobnica. (Izveštaji će postati deo slučaja na kome se trenutno radi za potrebe Međunarodnog Tribunala).
- 2000** (UNAMSIL), Izveštaji o otkrivanju vojnika Ujedinjenih nacija sa lokaliteta Rogberi Junction u Zapadnoj Africi. Ujedinjene nacije, Njujork. (Izveštaji će postati deo slučaja na kome se trenutno radi za potrebe Međunarodnog Tribunala).

Arheološki izveštaji (različiti)

- 1996 – 2000** Različiti izveštaji o procenama i iskopavanjima koji još nisu numerisani.
- 1995** Arheološka procena pri Umetničkoj galeriji BUFAU, Wolverhampton, izveštaj br. 365.
- 1995** Iskopavanja na Milcote Manor farmi, Warwickshire. BUFAU izveštaj br. 367.
- 1995** Arheološki izveštaj promatranja u ulici Harrdon, Bloxwich, Walsall. BUFAU izveštaj br. 364.
- 1995** Arheološka procena sa farme Showells Moat, Wolverhampton. BUFAU izveštaj br. 361.
- 1994** Arheološki izveštaj promatranja sa zamka Kenilworth (sa C.A. Mouldom). BUFAU izveštaj br. 296.

- 1991** Arheološka procena iz kamenoloma Warmwell, West Knighton /Zapadni Knighton/, Dorset. BUFAU izveštaj br. 187.
- 1991** Iskopavanja na nasipu Offa, Brompton Shropshire. BUFAU izveštaj br. 155.
- 1991** Geofizički pregled i probna iskopavanja kod kamenoloma Dingle, Chelford, Cheshire. BUFAU izveštaj br. 137.
- 1990** Arheološka procena sa ulice Watling North, Church Stretton, Shropshire. BUFAU izveštaj br. 98.
- 1989** Arheološka procena sa imanja Tanners, Shrewsbury, Shropshire. BUFAU izveštaj br. 95.
- 1989** Arheološka procena sa farme Mannor, Wall, Staffordshire. BUFAU izveštaj br. 65.
- 1989** Pregled kampa Wall Town, Shropshire. BUFAU izveštaj br. 59.
- 1989** Kapela Sv. Mihajla, manastir Much Wenlock, Shropshire. BUFAU izveštaj br. 54.
- 1988** Arheološka procena Butts-a, Wall, Shropshire. BUFAU izveštaj br. 38.
- 1987** Imanje Langley Gatehouse, Arheološki i strukturalni pregled, BUFAU izveštaj br. 28, i imanje Langley Gatehouse II, BUFAU izveštaj br. 29.
- 1987** Arheološka procena iz srednjovekovnog dekanata Tamworth , Staffordshire. BUFAU izveštaj br. 13.

Dodatne informacije

- 1979-1982** Snage Njenog Veličanstva /Britanska kraljevska vojska/ Puk. 9/12. Kraljevski kopljanici. Tri godine službe.
- 1983-1984** Teritorijalna vojska, 225. Kraljevski Monmouth inženjerci. Godinu dana službe.
Radio na različitim poslovima, uključujući i inženjerske zadatke, gradnja mostova, a posebno kao deo dvočlanog tima za demolaciju.
- Obuka** Vozačka dozvola grupe H/A (bez prestupa)
Dozvola C.I.T.B. (vidi prethodno)

Član posade RAC /plovilo za rečni napad/ 2 /?druge klase/, obučen za NBC (nuklearno, biološko i hemijsko)

Vozač posade AFV (borbeno oklopno vozilo) 3,

RAC vojnik 3,

RAC čitač karte – 2. klase

Nišandžija AFV posade obučen za Rarden

Nišandžija AFV posade obučen za Scorpion

RAC član posade – borbeno vozilo

Izvidanje obučen za praćenje tragova

Vozač posade AFV borbenog vozila

Izvidanje obučen za praćenje tragova

Druga faza obuke za vezistu iz oblasti izvidanja

Uništavanje svih vrsta oružja i mina.

Dodatak 4 **Sporazum o donaciji između Koordinacijskog centra za Kosovo i Metohiju (KC), Savezne vlade Republike Srbije (sic) i Međunarodne komisije za nestala lica (MKNL)**

Sporazum o donaciji

između

Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju (KC), Savezne vlade i Vlade Republike Srbije

i

Međunarodne komisije za nestala lica (MKNL)

Pravno definisane i registrovane kao međunarodna međuvladina organizacija

u vezi

Financiranja aktivnosti KC od strane MKNL na ekshumaciji i identifikaciji ostataka nestalih lica sa Kosova i Metohije

Potpisnici ovog Sporazuma uzimaju u obzir sledeće:

- i. Da je, prema procenama, 40.000 ljudi nestalo u konfliktima na području bivše Jugoslavije koji su počeli 1991, te da je nesigurnost kojom je obavijena sudbina nestalih osoba stalan izvor patnje za njihove porodice, kao i prepreka obnovi civilnog društva u bivšoj Jugoslaviji.
- ii. Da je većina nestalih osoba u bivšoj Jugoslaviji mrtva.

- iii. Da su procesi identifikacije ostataka nestalih osoba značajno unapređeni korištenjem identifikacijskih metoda DNK, /?što će ići u prilog/ trenutnim iskopavanjima posmrtnih ostataka u regionu.
- iv. Da DNK profili uzeti iz krvnih uzoraka članova porodica nestalih osoba moraju biti upoređeni sa DNK profilima uzetih sa iskopanih tela, kako bi DNK bio od pomoći u procesu identifikacije.
- v. Da su troškovi i vreme identifikovanja nestalih osoba značajno smanjeni izgradnjom regionalne naučne ustanove u zemljama bivše Jugoslavije, dok je društveni značaj procesa znatno uvećan.
- vi. Da kredibilitet procesa i njegov doprinos društvu zavise od obezbeđenja naučnog integriteta procesa i od usklađenosti sa ljudskim pravima, uključujući tu i privatnost i druga građanska prava.

Imajući u vidu sledeće:

- vii. Stalno prisustvo MKNL u Saveznoj Republici Jugoslaviji i u Republici Srbiji, kao i da zvanični mandat MKNL uključuje:
 - a. izgradnju ustanove za DNK identifikaciju u zemljama bivše Jugoslavije,
 - b. održavanje odgovarajućih mehanizama za obezbeđenje naučnog integriteta, po međunarodno prihvaćenim standardima, za procese identifikacije na osnovu DNK,
 - c. omogućavanje da aktivnosti i mehanizmi MKNL budu u korist svih ljudi iz bivše Jugoslavije, bez obzira na njihovo versko ili etničko poreklo,
 - d. druge aktivnosti vezane za razrešenje pitanja nestalih osoba, uključujući i rad DNK laboratorija, održavanje baza podataka, prikupljanje *ante mortem* i drugih relevantnih informacija, olakšavanje procesa iskopavanja, kao i unapređivanje društvene i političke opredeljenosti za rešavanje slučajeva osoba nestalih usled nedavnih oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji

- viii. Da je KC formiran tako da njegov mandat uključuje aktivnosti vezane za nestala lica sa Kosova i Metohije, ali ne i aktivnosti vezane za nestala lica iz drugih krajeva Srbije ili Savezne Republike Jugoslavije,
- ix. Da je KC pod svojim pokroviteljstvom formirao Komisiju za nestala lica, kao i Radnu grupu za ekshumacije i identifikaciju,
- x. Činjenicu da okružni sudovi imaju u Srbiji pravnu nadležnost za vršenje procesa ekshumacije, te da nadležnost KC uključuje koordinisanje rada okružnih sudova u vršenju ekshumacija sa ciljem identifikacije iskopanih posmrtnih ostataka za porodice čiji bližnji su nestali,
- xi. Planove KC da svoj mandat na Kosovu i Metohiji sprovodi uz suglasnost UNMIK-a,
- xii. Da će KC, razumevajući stalnu bol porodica nestalih u toku ranijih konflikata u regionu, dati predlog za svoje angažovanje u budućim aktivnostima na saradnji u Saveznoj Republici Jugoslaviji, uz pristanak Savezne Vlade Jugoslavije i Vlade Republike Srbije,
- xiii. Poželjnost uspostavljanja saradnje između MKNL i odgovarajućih kancelarija KC angažovanih po pitanju nestalih lica, na obostranu korist

Zbog toga se zaključuje sledeće:

Da bi dodeljivanje sporazuma o donaciji KC-u bilo poželjno kao deo saradnje između MKNL i KC, pod uslovom da:

- a. Savezna Vlada Republike Jugoslavije i Vlada Republike Srbije pristanu na odredbe i uslove takvog sporazuma,
- b. Da KC može sprovoditi svoj mandat na Kosovu i Metohiji u stvarnosti i u saradnji sa UNMIK-om, kao i u saglasnosti sa etičkim principima koje podržava MKNL.

Strane su suglasne o sledećem:

1. Materijalna i finansijska podrška, reciprocitet
 - 1.1 Tokom perioda od tri godine nakon potpisivanja ovog Sporazuma, MKNL će pružiti KC materijalnu i finansijsku podršku opisanu u ovom Sporazumu i pod uslovima koji su u njemu naznačeni.
 - 1.2 MKNL može zameniti svu ili deo materijalne podrške opisane u ovom Sporazumu finansijskom podrškom, ako i svu ili deo finansijske podrške opisane u ovom Sporazumu materijalnom podrškom. MKNL će pre korišćenja ove mogućnosti o tome obavestiti KC. Nijedna odredba ovog Sporazuma ne može se tumačiti tako da ograničava ovu opciju.
 - 1.3 Materijalna podrška će se sastojati od infrastrukturnih i pomoćnih objekata, stručnog znanja i podrške, kao i obuke opisane u ovom Sporazumu. Finansijska podrška će se sastojati od fondova u američkim dolarima na posebnom računu MKNL za potrebe KC u formi i na način opisan u ovom Sporazumu.
 - 1.4 MKNL će osigurati materijalnu i finansijsku podršku opisanu u ovom Sporazumu u formi i u skladu sa odredbama i uslovima ovog Sporazuma, a KC će poštovati uslove i odredbe ovog Sporazuma u zamenu za materijalnu i finansijsku pomoć od MKNL prema ovom Sporazumu.
2. MKNL će KC pružiti ovde opisanu materijalnu podršku.
 - 2.1 MKNL će pružiti izvršnu, stručnu, obrazovnu i tehničku pomoć. KC će prihvatiti takvu podršku i uslove njenog pružanja.
 - 2.2 MKNL će KC obezbediti izvršna oruđa i DNK tehničku opremu, instalacije, elemente i pomoćnu opremu, kao što je navedeno u Dodatku 1 ovog Sporazuma.
 - 2.3 MKNL će nastojati da prema navedena kao deo Dodatka 1 ovog Sporazuma bude dovoljna za obavljanje zadataka KC u kontekstu nestalih osoba, kao i za zadatke MKNL u Saveznoj Republici Jugoslaviji.
3. MKNL će staviti KC na raspolaganje dole opisana finansijska sredstva.

- 3.1 MKNL namerava staviti KC na raspolaganje bespovratnu donaciju u iznosu od 1.5 miliona američkih dolara.
- 3.2 Donacija će biti stavljena na raspolaganje u ratama tokom perioda od tri godine.
- 3.3 Prva rata u iznosu od 300.000 američkih dolara (rečima: tri stotine hiljada) će biti držana na posebnom dolarskom računu MKNL za potrebe kupovine opreme, pomoćne opreme i potrepština KC, kako je definisano u Dodatku 1 ovog Sporazuma. MKNL će platiti račune koje predoči KC za kupovinu artikala navedenih u Dodatku 1, pod uslovom da ta kupovina bude izvršena u skladu sa odredbama i uslovima, kao i u vremenskom roku zadatom u Dodatku 1 ovog Sporazuma. U slučaju da MKNL odluči da zameni prvu ratu materijalnom podrškom, ona će kupiti opremu nabrojenu u Dodatku 1 i obezbediti njenu dostavu.
- 3.4 Direktor MKNL za sudsku medicinu će supotpisati narudžbenice za kupovinu artikala nabrojanih u Dodatku 1 ovog Sporazuma i pomoći će KC u izradi nacrtu narudžbenica. KC neće praviti narudžbine unutar ovog Sporazuma bez supotpisa direktora MKNL za sudsku medicinu na narudžbenicama. Direktor MKNL za sudsku medicinu ima pravo da odbije da potpiše narudžbenu ukoliko on ili ona oceni da narudžbine nisu u skladu sa ovim Sporazumom, ili da nisu ispunjeni preduslovi za prijem opreme.
- 3.5 Sledeće rate će biti u iznosu od 200,000.00 USD /američkih dolara/ (slovima: dvesta hiljada) i držaće se na posebnom računu MKNL-a osim ako MKNL ne odluči da sve ili deo bilo koje sledeće rate prebaci na račun CC-a ili ako MKNL odluči da sve ili deo neke sledeće rate zameni sličnom količinom pomoći.
- 3.6 Sledeće rate će biti uplaćivane na poseban račun MKNL-a svakih šest meseci, nakon što CC blagovremeno i u skladu sa uslovima ovog ugovora iskoristi prvu ratu.
- 3.7 Osim u slučaju da MKNL odluči da prebacuje novac na račun CC-a, MKNL će pokrivati fakture CC-a za kupovinu robe, plaćanje usluga i periodičnih

troškova, pod uslovom da su ovakva plaćanja sprovedena na način koji je u skladu sa uslovima ovog Ugovora uključujući i njegove anekse.

- 3.8 Direktor MKNL-a za Sudsku Medicinu će biti drugi potpisnik faktura CC-a koje se dostavljaju MKNL-u, osim u slučaju kada je direktor Programa taj koji vrši kupovinu ili sklapa ugovor kojim se odobravaju periodični troškovi. U takvim slučajevima, drugi potpisnik faktura će biti CC. Direktor za Sudsku medicinu MKNL-a ima pravo da odbije potpisivanje kupovine ili drugih dogovora sklopljenih putem ugovora, ukoliko on ili ona smatra da porudžbine nisu u skladu sa ovim ugovorom.
- 3.9 U slučaju da MKNL odluči da prebaci sredstva na račun CC-a, CC će svaka tri meseca MKNL-u podnositi finansijske i opisne izveštaje koji će objašnjavati upotrebu tih sredstava. Izveštaji će biti podnošeni i na engleskom i na srpskom jeziku.
- 3.10 Sve rate će biti uplaćivane nakon zahteva za uplatu od strane CC-a koji će biti popraćen predlogom projekta u kome će biti detaljno izložena upotreba zatraženih sredstava. MKNL nema pravo da odbije dodelu sredstava koja su odobrena ovim Ugovorom, osim ako se predlog kosi sa uslovima ovog Ugovora.
4. CC će u toku perioda koji je obuhvaćen ovim Ugovorom imati Komisiju za nestala lica sa odgovornošću prema nestalim licima prema punom mandatu CC-a.
- 4.1 Od trenutka stupanja ovog Ugovora na snagu, CC imenuje MKNL za posmatrača Komisije za nestala lica CC-a.
- 4.2 U ulozi posmatrača, MKNL ima pravo da učestvuje na redovnim zasedanjima, i da blagovremeno dobija pozive za prisustvo na redovnim zasedanjima Komisije za nestala lica CC-a. Predstavnik MKNL-a će biti Načelnik štaba ili određeni predstavnik Načelnika štaba.
- 4.3 Predstavnik MKNL-a ima pravo da se obrati Komisiji.

- 4.4 Od datuma stupanja ovog Ugovora na snagu, CC će imenovati jednog člana Komisije za nestala lica CC-a za savetnika MKNL-a u Jugoslaviji, a Savetnik će imati pravo da se obrati MKNL-u u Jugoslaviji.
- 4.5 Predstavnik CC-a će pomagati MKNL-u u naporima za rasvetljenje slučaja nestalih lica na teritoriji Savezne Republike Jugoslavije. Taj predstavnik će takođe pomagati i u protoku informacija i podataka između MKNL-a na jednoj strani i CC-a i drugih agencija Savezne vlade Republike Srbije na drugoj strani. Predstavnici */sic/* će takođe pomagati i u protoku informacija i podataka između MKNL-a, CC-a i UMNIK-a.
5. CC će preduzeti napore da unapredi ciljeve MKNL-a u Saveznoj Republici Jugoslaviji i regionu.
- 5.1 CC će pomagati MKNL-u u naporima na Kosovu i Metohiji, i razvije zajednički projekat sa MKNL-om za iskopavanje leševa i sakupljanje uzoraka krvi i koštanog tkiva na teritoriji Savezne Republike Jugoslavije. CC će takođe usklađivati zajedničke napore sa saveznim i republičkim vlastima.
- 5.2 Institut za sudsku medicinu, koji se nalazi u Beogradu u Deligradskoj ulici br. 31A, pristaje da CC-u ustupi svoje prostorije za svrhe ovog Ugovora. Nadoknada Institutu za ustupljene prostorije neće biti veća od 6.000,00 USD (Slovima: šest hiljada) na godišnjem nivou. CC će nastaviti da koristi usluge Sudske medicine MKNL-a radi opremanja laboratorije i primene radnih metoda i ciljeva laboratorije.
- 5.3 Institut će obezbediti odgovarajuću laboratoriju, administrativni i skladišni prostor za potrebe Laboratorije za identifikaciju putem DNK, i kontrolu pristupa Laboratoriji za identifikaciju putem DNK, kako bi se osigurala bezbednost opreme, uzoraka, zaliha, reagenasa i osoblja.
- 5.4 Ljudski ostaci i uzorci krvi koji je Institut sakupio na terenu ili koji su u posedu Instituta će biti čuvani u zgradi Instituta, osim u slučaju da potpisnici odrede drugu lokaciju u okviru Savezne Republike Jugoslavije na kojoj će

takvi ostaci i uzorci biti čuvani. Ljudski ostaci i uzorci krvi koji su sakupljeni ili uzeti od Savezne Republike Jugoslavije neće biti uzimani od Savezne Republike Jugoslavije bez odobrenja CC-a. Ovo će se raditi u saradnji sa MKNL-om.

- 5.5 CC garantuje da će MKNL imati neograničen pristup i da će neometano koristiti prostorije opisane u Paragrafu 5.2 iznad. CC takođe garantuje da će MKNL imati neograničen pristup i da će neometano koristiti objekte i opremu opisane u Paragrafu 3.3 iznad. CC takođe garantuje da će svakodnevno rukovođenje laboratorijom i dodatnim prostorijama, zatim objektima i opremom biti u nadležnosti Direktora DNK /odeljenja/ MKNL-a.
- 5.6 U roku od sedam dana od stupanja ovog Ugovora na snagu, CC će, kao deo svoje Komisije za nestala lica, uspostaviti radnu grupu za standardne operativne procedure (SOPs) za identifikaciju ljudskih ostataka putem DNK. Direktor za Sudsku medicinu MKNL-a će biti dopredsednik rade grupe. On će radnoj grupi predstaviti nacrt Standardnih operativnih procedura, koji će radna grupa razmotriti i koji će biti predat CC-u na usvajanje.
- 5.7 Standardne operativne procedure koje usvoji CC će odobriti Naučno-savetni odbor MKNL-a, nakon čega će postati sastavni deo ovog Ugovora.
- 5.8 MKNL nije obavezan da dodeljuje sredstva ili obezbeđuje sličnu podršku u skladu sa ovim Ugovorom, sve dok Naučno-savetni odbor MKNL-a ne odobri Standardne operativne procedure koje usvoji CC. Naučno-savetni odbor MKNL-a će svoju odluku doneti u roku od 14 dana od trenutka kad CC usvoji Standardne operativne procedure.
6. Smatraće se dovoljnim svako obaveštenje koje je po ovom Ugovoru neophodno ili dozvoljeno ukoliko bude poslato preporučenom poštom, uz zahtev za potvrdu prijema, na sledeće adrese:

Za MKNL:

Gordon BACON

Načelnik štaba

Alipašina 45a
Sarajevo
BiH

Za CC-a:
Nebojša ČOVIĆ
Predsednik
Užička 25
Beograd
Jugoslavija

- 6.1 I MKNL i CC imaju pravo da promene adresu, a obaveštenje o promeni treba da bude dostavljeno drugoj strani u pisanoj formi, u skladu sa ovim Paragrafom.
- 6.2 Ovaj Ugovor će stupiti na snagu nakon što ga potpišu predstavnici Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, i nakon njih ugovorne strane.
- 6.3 Ovaj Ugovor neće stupiti na snagu dok CC de facto i uz odobrenje UMNIK-a ostvaruje svoj mandat na Kosovu i Metohiji i dostavlja MKNL-u pisanu izjavu koja dokazuje da je UMNIK dao svoju saglasnost /kao u originalu/.
7. Aneks 1 koji se spominje u ranijem tekstu je sastavni deo ovog Ugovora.
- 7.1 Aneks 1: "Količine i tehničke specifikacije objekata, opreme i potrepština koje će se koristiti u programima identifikacije putem DNK koje finansira MKNL".
8. Ovaj ugovor se potpisuje u četiri primerka; dva na engleskom i dva na srpskom jeziku.
- 8.1 Potpisnici se slažu da će sve sporove rešavati na prijateljski način.
- 8.2 U slučaju spora, engleska verzija ugovora će se smatrati autentičnom.

- 8.3 U slučaju da rešavanje sporova na prijateljski način bude neuspešno, sporovi će se rešavati arbitražom.
- 8.4 U slučaju rešavanja sporova arbitražom, svaka strana će imenovati arbitra, a arbitri će zajedno imenovati trećeg arbitra. U slučaju da bilo koja strana smatra da je nemoguće postići dogovor po pitanju trećeg arbitra, Generalni Sekretar Saveta Evrope će nominovati arbitra.
- 8.5 Ne može se smatrati da ovaj Ugovor, ili bilo koji njegov deo, predstavlja odricanje, bez obzira da li se radi o izraženom ili impliciranom odricanju, od prava i imuniteta koje uživaju MKNL, kancelarije MKNL-a, računari, Komesari MKNL-a, eksperti i osoblje MKNL-a.

/pečat:

Savezna Vlada

Beograd/

Potpisano u: Beogradu, dana 19.10.2001.

U ime Vlade Savezne Republike Jugoslavije

/nečitak potpis/

/pečat:

Republika Srbija

Vlada Republike /? Srbije/

Beograd/

Potpisano u: BG /Beograd/, dana 19.10.2001.

U ime republičke Vlade Srbije

/potpis: Zoran ĐINĐIĆ/

Potpisano u _____ dana ____ / ____ 2001.

U ime MKNL-a

/nečitak potpis/

Prevod

BCS K052-5476-K052-5541

U ime CC-a

Potpisano u _____ dana: 23.10.2001.

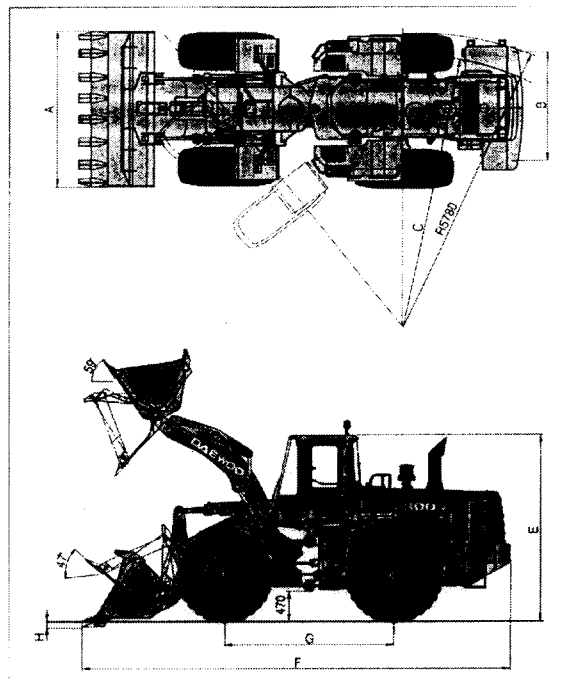
/nečitak potpis/

Dodatak 5 “Grobnice sa ulaznom rampom”

1. Izraz “grobica sa ulaznom rampom” je prvi iskovao profesor Richard WRIGHT, koji je kao stručnjak ICTY-a /Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju/ bio zadužen za iskopavanja od 1997. do 2000. godine u Bosni i Hercegovini. Izgradnja ovog tipa grobnice je vršena uz korišćenje mehanizacije na točkove, tačnije buldožera, kao što se vidi na sledećim slikama:

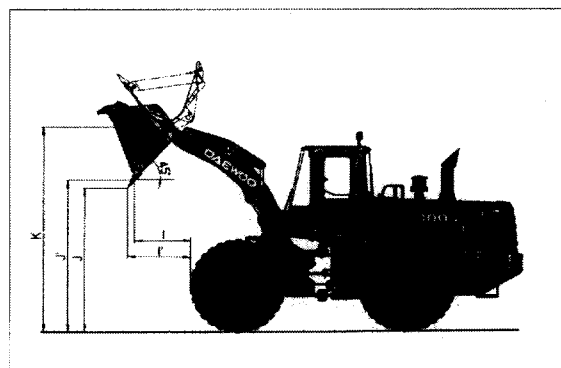
Dimenzije

/nacrt i slika buldožera/

Domet

/slika buldožera/

2. Sama mašina vezana je za srednji deo izpod kabine za upravljanje što daje određenu fleksibilnost mašini kako na središnjoj osi (pogledati sliku iznad), tako i između osovina mašine. Domet kašike je takav da je moguće kopati (iskopavati) na površinskom sloju i to pretežno na šljunku i pesku gde veliki kapacitet prednje kašike može da bude korišćen za utovarivanje na kamione sa strane.

3. Ova mašina je idealna za izgradnju odbrambenih položaja kojima je potrebna osnova/pod sa ulaznom rampom za uvoženje tenkova i drugih oklopnih vozila ili artiljerijskog oruđa. Operacija uključuje odstranjivanje zemljišta u nizu izbačaja, počinjući na istom nivou i kopajući u istom smeru, na primer kopajući nadole i unapred u isto vreme dok se pravi ulazna rampa, te operacija uklanjanja zemljišta dovodi do toga da strane otvorenog objekta budu vertikalne i veoma stabilne zbog nabijenog zemljišta preko koga je prelazila mašina. Pošto mašina uvek gura ili kopa ka unapred, poslednji tovar iz kašike je obično pohranjen na vrhu završene duboke ili "tupe" strane ulazne rampe. Ovakav tip položaja daje dodatnu frontalnu protivoklopnu zaštitu od pešadijskog ili tenkovskog napada, dok u isto vreme omogućava da samo kupola bude izložena. Ovaj tip položaja takode omogućava vozilima da izađu iz položaja vožnjom unazad, u slučaju da postane nedostupan /kao u originalu.

4. Iskopani položaji sa ulaznom rampom mogu biti različite veličine u zavisnosti od veličine vozila koje će biti smeštene u samom položaju. U nekim slučajevima operacija kopanja originalne širine položaja (obično 2,50m fo 2,80m) mora biti popraćena proširenjima sa strane kako bi se smestila šira vozila, na primer tenk T-55 (3,80m), što dovodi do dupliranja dokaza o tragovima mehanizacije koji mogu biti locirani i nađeni na samoj osnovi objekta.

5. Ovaj tip objekta je često korišćen u bivšoj Jugoslaviji za tajno zakopavanje posmrtnih ostataka, pri čemu je ulazna rampa davala idealan pristup, na primer, za kamion koji ide unazad. Kamion onda može da istovari svoj tovar, dok u isto vreme vozi napred izlazeći iz objekta koji onda postaje grobnica. Otisci tragova guma kamiona i mehanizacije su uzeti sa nekoliko lokaliteta grobnica.

6. Postupak se nastavlja dok se ne iskoristi raspoloživa površina, nakon čega se zemljište koje je prvobitno iskopano gura nazad u grobnicu čime se posmrtni ostaci

zapečaćuju, a preostali materijal se rastura naokolo što dovodi do klasičnog “otiska grobnice” koji se često vidi na snimcima iz vazduha.

7. Arheolozi ICTY-a i ICMP-a su primetili u bivšoj Jugoslaviji da su ove “grobnice” sličnih veličina. Napravljene su jednokratnom operacijom mehanizacije, to jest imaju jednu širinu bez proširenja sa strane. Dužina varira između 15m i 20m, širina 2,5m do 2,8m i često imaju tupu stranu koja je oko 1m do 2,5m duboka.

8. Jedini izuzetak koji je do sada primećen je grobnica sa ulaznom rampom u Batajnici, Srbija (BA05), koja ima veoma dugu površinsku osnovu i ulaznu rampu. Mogući razlog za ovu dodatnu dužinu je vrsta zemljišta u kome je iskopana grobnica, a to je veoma stabilni rečni aluvijum koga sačinjavaju peščari i glinci.

9. Arheolozi ICMP-a koriste geografski informativni system (GIS) kako bi ispitali ostale karakteristike lokacije ovih grobnica na osnovu zabeleženih podataka ispitivanja, analize tla i snimaka iz vazduka, kao i satelitskih snimaka.

Dodatak 6a Izveštaj o pronalasku tela

Izveštaj o pronalasku tela Lokalitet (šifra) BA05 Telo/(deo tela) br. 508/B

(Popuniti hemijskom olovkom. Ne pisati na drugoj strani. Parafirati greške)

Zabeležio: (puno ime) /nečitko/; Vreme/datum: 31.10.2002.

Telo: skeletizacija delimična skeletizacija saponifikacija *

Ispitane koordinate *..... /nečitko/

Leži na:	stomaku	leđima*	/nečitko/ desnoj strani*	levoj strani
Telo:	ispruženo*	savijeno u kuku	potpuno savijeno	
Leva ruka:	ispružena*	savijena u laktu	potpuno savijena	
Desna ruka:	ispružena*	savijena u laktu	potpuno savijena	
Leva noga:	ispružena*	savijena u kolenu	potpuno savijena	
Desna noga:	ispružena*	savijena u kolenu	potpuno savijena	

Odeća: (koristiti standardne opise) /rukom pisano, nečitko/

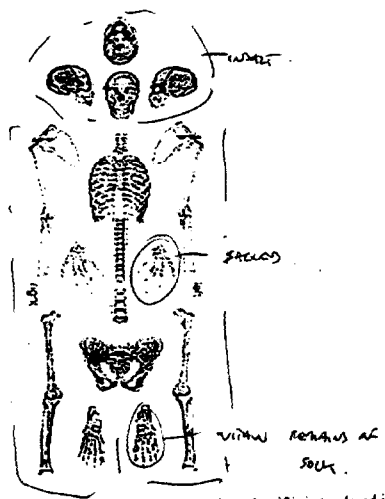
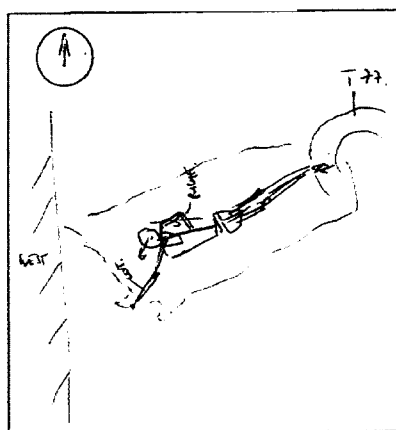
Predmeti nađeni uz telo; (npr. dokumenta, nakit, sat) Povez za oči: da/ne? Povezi: da/ne?

Dodatne informacije: (zapažanja o činjeničnom stanju i informacije koje mogu pomoći pri ustanovljivanju načina smrti ili identifikaciji žrtve)

/rukom pisano, nečitko/

Položaj tela (naznačiti sever)

/skica tela i skeleta/

Ova izjava od jedne strane je istinita po mom znanju i sećanju, i svestan/a sam da u slučaju da uđe u dokazni materijal mogu biti gonjen/a u slučaju da sam namerno izjavio/la nešto za šta znam da je neistinito ili za šta ne verujem da je istinito.

Potpis: /nečitak/

Datum: 31.10.2002.

MJII 2001

Prilog 6b Spisak predmeta

BA05

Broj	P	T	DT	Opis	/nečitko/	Datum	Primedbe, povezani predmeti i lični dokumenti	Mesto nalaza	Odlaganje	Fotografija	Pronašao
263		x		telo	V.F.	24.0?.2002		Gomila 8	Vreća za telo	F51 14	Tim
264	x			novčanik /nečitko/	V.F.	24.0?.2002	vozačka i saobraćajna	Gomila ?	/	F51 15	J.S.
265			x	lobanja	V.F.	24.0?.2002		Gomila ?	Vreća za delove tela	F51 16	J.S.
266			x	lobanja	V.F.	24.0?.2002		Gomila 8	Vreća za delove tela	/	Tim
267		x		telo	V.F.	24.0?.2002	tablete u džepu	Gomila 8	Vreća za telo	F51 17	Tim

ICMP/SRJ/Operacije Srbija

P – predmet

T – telo

DT – deo tela

Jon STERENBERG, ICMP 2002

Prilog 7**BELEŠKA O ZNAČENJU “PRIMARNE” I “SEKUNDARNE” MASOVNE GROBNICE**

1. Naučna zajednica još uvek treba da dođe do definitivnog odgovora na pitanje šta čini masovnu grobnicu. Mnogi naučnici su pokušali da svrstaju poznate vrste grobnica u neke kategorije (HAGLUND 2002, SCHMITT 2002, STERENBERG i SIMPSON 2003, JESEE i SKINNER 2004). Međutim, ovo je težak zadatak s obzirom na činjenicu da masovne grobnice mogu biti bilo kakvog oblika i veličine, a mogu se naći na mnogim lokacijama. Pitanje masovnih grobnica u Batajnici je pomalo problematično jer su žrtve ubijene u jednoj zemlji a potom transportovane na mesto ukopa koje je po svojim obeležjima “primarno” ali se nalazi u drugoj zemlji.
2. Naučnom terminologijom rečeno, mesto “pogubljenja” bi predstavljalo lokaciju smrti, a masovne grobnice u Batajnici bi bile primarno mesto. Ipak, postoji sumnja da su neki od posmrtnih ostataka otkrivenih na BA07 možda iskopani sa prvobitnog mesta koje je bilo u nekoj drugoj zemlji, čime bi BA07 predstavljala i primarno i sekundarno mesto ukopa.
3. Primarna mesta u Batajnici su ona koja sadrže sledeće elemente:
 - a. grobnica u kojoj su sahranjeni ostaci pojedinaca ubrzo nakon njihove smrti (MANNING 2000) ;
 - b. lokacija na kojoj su pojedinci ubijeni a potom i sahranjeni (MANNING 2000) ;
 - c. grobnica u kojoj se nalaze ostaci više od jedne žrtve a koje povezuje uzrok i način smrti (SCHMITT 2000) ;
 - d. grobnica u kojoj se nalaze ostaci više pojedinaca; npr. šest, ili gde je otkriveno da se ostaci dva ili više tela fizički dodiruju (SKINNER 1987, MANT 1987).
4. Primarna mesta sadrže dokazni materijal koji nije pomeran, a čiji sadržaj predstavlja forenzički dokaz.

5. "Sekundarne" masovne grobnice se stoga mogu definisati kao grobnice u kojima su ukopani posmrtni ostaci koji su prethodno izvađeni ili "opljačkani" iz primarne grobnice. Pojam "opljačkani" je upotrebljen da se ukaže na prethodno otvaranje grobnice i uklanjanje nekih ili svih tela iz nje. To dovodi do narušavanja mase tela i pratećih dokaza. Proces odstranjivanja može sam po sebi da predstavlja krivično delo koje se može dokumentovati.
6. Sekundarne grobnice mogu nastati kao posledica različitih remećenja do kojih dođe nakon izvršenog ukopa, kao što su npr. razmena tela, naložene ekshumacije u svrhu ponovnog ukopavanja i premeštanja tela. Opšta zapažanja ukazuju na to da primarne grobnice sadrže potpune netaknute ostatke koji su ili u potpunosti prekriveni mesom, ili su skeletizovani ili su u različitim stadijumima raspadanja. Prateće dokaze je lako pronaći pošto su još uvek "spojeni" za tela i uopšte su *in situ*.
7. Opšti pokazatelj sekundarnih grobnica je veliki broj odvojenih delova tela, za razliku od potpuno očuvanih ili skoro potpuno očuvanih tela iz primarnih grobnica. Tela pokrivena odećom su sklona raspadanju na tri dela, koji odvajaju vratni deo i donji deo kičmenog stuba. Stoga ukoliko su raspadnuta tela iz primarne grobnice pomerana ili "opljačkana", doći će do razdvajanja njihovih delova tokom pomeranja ili operacije pljačkanja. Dodatno razdvajanje delova tela takođe nastaje tokom transporta do sekundarnog mesta ukopa.
8. Dokaz, koji je bio *in situ* na primarnom mestu, sada će biti razdvojen ili će se nalaziti u gomili ponovo pohranjenog materijala. Dokazi koji povezuju primarne i sekundarne grobnice, kao što su slični povezi preko očiju ili drugi povezi, konzistentni uzorci zemljišta i polena i razni drugi predmeti poput slomljenog stakla u boji, etiketa na flašama, plastičnih creva za vodu i čaura od zrna ili granata, se još uvek mogu naći ukoliko se iskopavanje na lokalitetu obavi na pažljiv način.